

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Економіко-гуманітарний інститут,
Факультет економіки та управління
(повне найменування інституту, факультету)

Фінанси, банківська справа та страхування
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного магістерського проекту (роботи)
магістра
(ступінь вищої освіти)

на тему **Фінансова стійкість підприємств: сутність і методи оцінки**

Виконав: магістрант(ка) 6 курсу, групи ФЕУ-119м
Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та

страхування»

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація) Фінанси і кредит
Снежик Влада Віталіївна

(прізвище та ініціали)

Керівник Шарова

С.В.

ініціали)

(прізвище та

Рецензент Іванов І.П.
(прізвище та ініціали)

2020 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет Економіко-гуманітарний інститут
Кафедра фінанси, банківська справа та страхування
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) фінанси і кредит
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри к.е.н. доцент Шарова С.В.
« 21 » 12 2020 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Снежик Влади Віталійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Фінансова стійкість підприємств: сутність і методи оцінки

керівник проекту (роботи) к.е.н. доцент Шарова С.В.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від « 21 » новember 20 20 року № 261

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 07.12.2020

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Додаток А "Консолідований звіт ТОВ "Трансінвестсервіс" за 2017-2019 рр. Додаток Б "Дані про підприємства ТОВ "Трансінвестсервіс" за 2017-2019 рр. Додаток В "Звіт про фінансові результати ТОВ "Трансінвестсервіс" за 2017-2019 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1. Теоретико-методичні аспекти визначення фінансової стійкості підприємства. Розділ 2. Аналіз фінансової стійкості і оцінка ризику імовірності банкрутства ТОВ "ТРАНСІНВЕСТСЕРВІС". Розділ 3. Шляхи удосконалення та перспективи забезпечення фін. стійкості підприємства. Розділ 4. Охорона праці в надзвичайних ситуаціях.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Рис. 1.1. Послідовність аналізу фінансової стійкості підприємства
Рис. 2.1. Динаміка зміни показників ринкової стійкості ТОВ "Трансінвестсервіс" за 2017-2019 рр.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Шарова С.В. кен. доц.	<i>Сєд</i>	<i>Сєд</i>
2	Шарова С.В. кен. доц.	<i>Сєд</i>	<i>Сєд</i>
3	Шарова С.В. кен. доц.	<i>Сєд</i>	<i>Сєд</i>
4	Міуровенко С.М., ст. викладач	<i>Сєд</i>	<i>Сєд</i>
Нормо-контрлер	Чередниченко Н.О., ст. викладач	<i>Сєд</i>	<i>Сєд</i>

7. Дата видачі завдання « 10 » 05 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1	Збір матеріалу на проектування	10.05-10.06.20	
2	Групування та аналіз зібраного матеріалу. Уточнення завдань проектування	11.06.2020-15.07.2020	
3	Виконання теоретичної частини роботи	15.07-20.09	
4	Виконання графічної частини роботи	20.09.2020-15.10.2020	
5	Написання та оформлення дипломної роботи магістерської роботи	16.10.2020-12.11.2020	
6	Перевірка роботи керівником, консультантом	13.11.2020-24.11.2020	
7	Допередній захист роботи	25.11.2020	
8	Перегляд та оформлення дипломної магістерської роботи	07.12.2020	
9	Захист роботи у ЄК	24.12.2020	

Студент(ка)

Сєд
(підпис)

Сметник В.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

Сєд
(підпис)

Шарова С.В.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Снежик В.В. **Фінансова стійкість підприємств: сутністі методи оцінки.** – Дипломна магістерська робота.

Дипломна магістерська робота зі спеціальності 072 магістр фінансів, банківської справи та страхування. – Кафедра фінанси, банківська справа та страхування, Національний університет Запорізька політехніка, 2020.

Магістерська дипломна робота присвячена розробці теоретико-методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо методів оцінки фінансової стійкості підприємства.

Розглянуті питання економічної сутності та інформаційного забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства та його фінансової стійкості. Досліджено етапи аналізу фінансових результатів діяльності підприємства, представлено методи економічного аналізу фінансових результатів.

Проведено аналіз рівня і динаміки фінансових результатів підприємства, аналіз прибутку від реалізації продукції та аналіз показників рентабельності підприємства. Проаналізовано фінансовий стан підприємства за системою показників „Дюпон”.

Запропоновані напрями пошуку резервів підвищення ефективності діяльності підприємства та комплексну систему вдосконалення організації, методики аудиту доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства.

Ключові слова: АНАЛІЗ, АУДИТ, АВІАЦІЙНА ПРОМИСЛОВІСТЬ, ПІДПРИЄМСТВО, ФІНАНSOVA ЗВІТНІСТЬ, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, МЕТОДИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ.

ANNOTATION

Snezhik VV **Financial stability of enterprises: the essence and methods of evaluation.** - Master's thesis.

Master's thesis in the specialty 072 Master of Finance, Banking and Insurance.
- Department of Finance, Banking and Insurance, Zaporizhia Polytechnic National University, 2020.

The master's thesis is devoted to the development of theoretical and methodological approaches and practical recommendations for methods of assessing the financial stability of the enterprise.

The issues of economic essence and information support of the analysis of financial results of the enterprise activity and its financial stability are considered. The stages of the analysis of financial results of activity of the enterprise are investigated, methods of the economic analysis of financial results are presented.

An analysis of the level and dynamics of financial results of the enterprise, analysis of profits from sales and analysis of profitability of the enterprise. The financial condition of the enterprise according to the system of indicators "DuPont" is analyzed.

The directions of search of reserves of increase of efficiency of activity of the enterprise and complex system of improvement of the organization, methods of audit of incomes, expenses and financial results of activity of the enterprise are offered.

Keywords: ANALYSIS, AUDIT, AVIATION INDUSTRY, ENTERPRISE, FINANCIAL STATEMENT, FINANCIAL RESULTS, RETABILITY, METHODS, EFFECTIVENESS.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Снєжик В.В., Проблеми пошуку резервів підвищення ефективності діяльності підприємства [Електронний ресурс]/С.В.Шарова, В.В.Снєжик // *Ефективна економіка*. 2020. №10. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8241>

2. Снєжик В.В., Внутрішній аудит фінансових результатів підприємства: сучасний стан та тенденції розвитку/ С.В.Шарова, В.В.Снєжик // Конференція: новини наукової думки -2020. Прага.- 229868.- С.35-37.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

ДП – державне підприємство;

Грн. – гривня;

Руб. – рубль;

НДДКР - науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;

ГК – грошові кошти;

ПК – позикові кошти;

ВК – власний капітал;

ГП – грошові потоки;

ОВДП - облігації внутрішньої державної позики;

АПМР – аналогічний період минулого року;

CRM - Системи управління клієнтами.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ	
АНОТАЦІЯ	
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ДО ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	
ВСТУП	10
РОЗДІЛ1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	13
1.1 Поняття та сутність фінансової стійкості підприємства	13
1.2. Методичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства	18
1.3 Характеристика типів фінансової стійкості	22
1.4 Показники оцінки фінансової стійкості та методика їх розрахунків	25
1.5 Нормативно-правове забезпечення процедури ліквідації підприємства	31
РОЗДІЛ2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ОЦІНКА РИЗИКУ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ТОВ «ТРАНСІНВЕСТСЕРВІС»	35
2.1. Організаційно-економічна характеристика виробничо-господарської діяльності підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс» за 2017-2019рр.	35
2.2 Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості	39
2.3 Методика аналізу відносних показників фінансової стійкості	42
2.4 Аналіз динаміки доходу та показників прибутковості	49
2.5 Моделі чинників оцінки ступеня ймовірності банкрутства підприємства	55
2.6 Аспекти підвищення фінансової стійкості і зниження ризику ймовірності банкрутства ТОВ «Трансінвестсервіс»	65

РОЗДІЛ3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	77
3.1 Зарубіжний досвід оцінки фінансової стійкості підприємства	77
3.2 Напрями забезпечення фінансової стійкості підприємств	81
3.3 Антикризові заходи підвищення фінансової стійкості підприємства щодо запобігання банкрутства	84
РОЗДІЛ4 ОХОРОНА ПРАЦІ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	91
ВИСНОВКИ	109
ДОДАТКИ	125
Консолідований звіт ТОВ «Трансінвестсервіс» за 2017-2019рр.	
Баланс підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс» за 2017-2019 рр.	
Звіт про фінансові результати ТОВ «Трансінвестсервіс» за 2017- 2019рр.	

ВСТУП

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона відображає, наскільки підприємство стабільне, незалежне від зовнішніх кредиторів, наскільки власники фінансують своє підприємство, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності.

Аналізувати фінансову стійкість будь-якого підприємства є нагальною необхідністю, бо за допомогою цього аналізу можна виявити сильні і слабкі позиції різних підприємств. Менеджери використовують ці дані для контролю діяльності підприємства, щоб не допустити банкрутства. Кредитори уважно стежать за показниками фінансової стійкості, щоб пересвідчитись, що підприємство може сплатити за своїми короткостроковими борговими зобов'язаннями, а також покрити свої фіксовані платежі доходами. Банки значною мірою будують свою кредитну політику, зважаючи на фінансову стійкість підприємства. Фінансові експерти використовують ці показники для порівняння відносних переваг різних підприємств. Аналіз може виконуватися як управлінським персоналом самого підприємства, так і будь-яким зовнішнім аналітиком. Внутрішній аналіз проводиться робітниками даного підприємства. Інформаційна база такого аналізу досить значна і включає будь-яку інформацію, що циркулює всередині підприємства і є корисною для прийняття управлінських рішень.

Зовнішній аналіз проводиться аналітиками, що є сторонніми особами, і тому, не мають доступу до внутрішньої інформаційної бази підприємства. Цей аналіз менш деталізований і більш формалізований. Джерелом інформації для аналізу фінансової стійкості є баланс підприємства і звіт про фінансові результати. Ця звітність є найбільш наочною і пристосованою для вирішення завдань, поставлених перед аналізом фінансової стійкості в умовах ринку. З метою аналізу фінансової стійкості може використовуватися

і інша інформація. Для глибшого з'ясування причин тих або інших відхилень фінансових показників від розрахункових використовують дані фінансового плану, що комплексно характеризують господарчу діяльність підприємства.

Для деталізації окремих питань використовують реєстри бухгалтерського звіту, первинну документацію, листування з банком, фінансовими органами, претензійні та арбітражні матеріали.

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов успішної і стабільної роботи підприємства в ринкових умовах. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно має ряд переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю при отриманні кредитів, залученні інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Чим вища стійкість підприємства, тим більш воно незалежне від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим менше ризик банкрутства.

Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Основними завданнями аналізу фінансової стійкості підприємства є цей ступінь незалежності оцінити за різними критеріями:

- рівнем покриття матеріальних обігових коштів стабільними джерелами фінансування;
- платоспроможністю підприємства (його потенційною спроможністю покрити термінові зобов'язання мобільними активами);
- часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування;
- показати результати основної діяльності.

Наукова новизна роботи полягає в побудуванні власної моделі оптимізації фінансової стійкості підприємства з застосуванням методу кореляційно-регресійного аналізу.

Платоспроможність і фінансова стійкість є найважливішими характеристиками фінансово-економічної діяльності підприємства в умовах ринкової економіки. Якщо підприємство є фінансово стійким та

платоспроможним, воно має перевагу перед іншими підприємствами того ж профілю в залученні інвестицій, в отриманні кредитів, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Успішне підприємство не вступає в конфлікт з державою і суспільством, тому що вчасно сплачує податки в бюджет, внески до соціальних фондів, заробітну плату - робітникам і службовцям, дивіденди - акціонерам, а банкам гарантує повернення кредитів і сплату відсотків по ним. Чим вище стійкість підприємства, тим більше воно незалежно від несподіваних ринкових коливань і тим менше ризик опинитися на краю банкрутства.

Отже, за своєю суттю, ліквідація підприємств є невід'ємною частиною і нормальним явищем ринкової економіки, природним процесом конкурентної боротьби, в ході якої слабкі підприємства вибувають з так званої гри. Це новий для України процес, який контролює діяльність підприємств на ринку, які є платоспроможними та рентабельними.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття та сутність фінансової стійкості підприємства

У ході посилення процесів економічної глобалізації успішне функціонування підприємств значною мірою залежить від рівня стійкості їх фінансового стану. Тільки за цієї умови підприємство зможе генерувати чинники позитивних кількісних і якісних змін для нормального функціонування в теперішній час і зростання виробничого потенціалу в майбутньому. Тому на нинішньому етапі ринкових реформ забезпечення фінансової стійкості підприємств є одним із пріоритетних завдань. У цих умовах актуальності набувають дослідження теоретико-методологічних та організаційно-методичних питань забезпечення фінансової стійкості економічних суб'єктів, розробка системи аналітичних засобів та інструментів її оцінки.

У сучасній економічній літературі не вироблено єдиного методологічного підходу до трактування сутності поняття «фінансова стійкість». Так, у багатьох наукових працях із питань фінансового аналізу це поняття розглядається у вузькому значенні як один із показників фінансового стану підприємства, який характеризує: «стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність» [1, с. 204; 2, с. 315]; «такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним» [3, с. 304]; «стан і структуру активів організації, їх забезпеченість джерелами» [4, с.18].

Таким чином, у наведених визначеннях сутність поняття «фінансова стійкість» пов'язується, в основному, зі станом і структурою активів і пасивів, які впливають із традиційного трактування фінансів підприємств як системи економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу

та використання грошових ресурсів підприємства. Однак економічна природа фінансів підприємств значно глибша. Вони є «відносно самостійною сферою системи фінансів держави, що охоплює широке коло грошових відносин, пов'язаних із формуванням і використанням капіталу, доходів, грошових фондів у процесі кругообороту їх коштів і виражених у вигляді різних грошових потоків» [5, с. 411].

У теперішній час традиційна система грошових (фінансових) відносин значно змінилась. Спектр фінансових відносин, які впливають із реалій сьогодні і впливають на грошові потоки формування і використання фінансових ресурсів підприємств, значно розширився.

Підприємство вступає у фінансові відносини з:

- інвесторами (акціонерами, учасниками, власниками);
- з постачальниками і покупцями з приводу форм, способів і строків розрахунків, а також способів забезпечення виконання зобов'язань (сплата неустойки, передача застави);
- з фінансовими (кредитними) інститутами та іншими підприємствами з приводу залучення і розміщення вільних грошових коштів (одержання і погашення кредитів, страхових платежів і страхових відшкодувань, платежів у недержавні пенсійні фонди тощо);
- з державою – при сплаті податків і зборів у бюджетну систему і відрахувань у позабюджетні фонди;
- з державою – при фінансуванні з бюджету на цілі, передбачені чинним законодавством тощо.

Крім того, в умовах ринку з'являються і принципово нові групи фінансових відносин, пов'язані з неспроможністю (банкрутством) підприємств, які виникають у зв'язку з припиненням його поточних платежів, а також ті, що виникають при злитті, поглинанні і розподілі підприємств (корпорацій).

Усі перераховані фінансові відносини виникають у процесі формування, розподілу, перерозподілу і використання капіталу, доходів, фондів, резервів та інших грошових джерел коштів підприємства, тобто фінансових ресур-

сів. Саме ця сукупність фінансових відносин підприємства визначає його фінансову стійкість.

У цьому контексті більш зваженою, на наш погляд, є позиція тих авторів, які визначають фінансову стійкість як результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. Зміст поняття «фінансова стійкість» трактується ними як: «відповідність параметрів діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики «фінансового стану» [6, с. 354]; такий стан його (підприємства) фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику» [7, с.13]; «такий стан підприємства, при якому забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва» [8, с. 7].

Підсумовуючи різні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість», можемо зробити висновок, що це узагальнююча якісна характеристика фінансового стану підприємства, що відображає тенденції зміни фінансових відносин на підприємстві під впливом різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників. Термін «стабільність» відносно характеристики фінансового стану підприємств є «ознакою сталості (постійності) руху як динамічного процесу, що має певну швидкість, темп. Стійкість фінансового стану забезпечується всією виробничо-господарською діяльністю підприємства. Тому цьому понятті відображається не тільки стан фінансових ресурсів, а й ефективність їх використання.

Оскільки існують різні підходи до трактування сутності фінансової стійкості підприємства, то відсутній уніфікований підхід і відносно показників цього поняття. В економічній літературі пропонуються різноманітні коефіцієнти оцінки фінансової стійкості як показника фінансового стану підпри-

емства. Найчастіше як показники фінансової стійкості називаються платоспроможність, ліквідність, фінансова незалежність (автономія). Деякі автори, наприклад Ю.С.Цал-Цалко, пропонує застосувати низку коефіцієнтів всього – 18. Основні серед них:

- маневреність власного капіталу;
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт концентрації залученого капіталу;
- коефіцієнт залуче-них джерел у необоротних активах;
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів;
- коефіцієнт довгострокових зобов'язань;
- коефіцієнт поточних зобов'язань;
- коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (фінансування);
- коефіцієнт забезпечення власними коштами;
- коефіцієнт фінансової стабільності;
- коефіцієнт фінансового лівериджу (механізм управління формуванням прибутку підприємства);
- коефіцієнт забезпечення запасів робочим капіталом;
- коефіцієнт забезпеченості оборотних активів робочим капіталом та ін. [див. 1, с. 206].

М.Д.Білик рекомендує оцінювати фінансову стійкість підприємства за такими сімома показниками:

- фінансова автономія;
- фінансова залежність;
- фінансовий ризик;
- маневреність власного капіталу;
- структура покриття довгострокових вкладень;
- довгострокове залучення коштів;
- фінансова незалежність капіталізованих джерел [9, с. 55].

Г.Лясков для оцінки фінансової стійкості підприємства пропонує використовувати два показники:

- а) відношення власного капіталу до всіх пасивів;
- б) відношення власного капіталу до позиченого капіталу [10, с. 51].

Приблизно така ж ситуація і щодо показників оцінки фінансового стану підприємства. До них відносять:

- прибутковість,
- рентабельність,
- ліквідність,
- платоспроможність,
- ділова активність,
- ринкова активність,
- фінансова стійкість,
- коефіцієнт маневреності,
- коефіцієнт покриття тощо.

Крім того, по кожному блоку показників виділяються ще окремі коефіцієнти [11, с. 307–312].

Офіційними методичними матеріалами рекомендовано для оцінки фінансового стану підприємств використовувати наступні показники:

- майновий стан;
- валюта балансу;
- платоспроможність;
- ліквідність;
- ділова активність;
- рентабельність;
- фінансова стійкість;
- точка беззбитковості тощо [12].

Значна кількість показників, які застосовуються для оцінки фінансової стійкості і фінансового стану, позбавляють системності і упорядкованості процедуру діагностики фінансового стану підприємства і встановлення при-

чин його погіршення. Сьогодні кожне відомство застосовує різні показники для оцінки фінансового стану підприємств, що належить до сфери його підпорядкування. При цьому вибрані показники не завжди достатньо повно характеризують фінансовий стан підприємства, що перешкоджає виявленню істинних причин нестійкого фінансового стану підприємства і прийняттю адекватних управлінських рішень.

1.2. Методичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємства

Проведений аналіз науково-методичних джерел свідчить про неоднозначність у визначенні поняття "фінансова стійкість".

Систематизація розглянутих підходів дозволила визначити, що фінансова стійкість розглядається у вузькому значенні як спроможність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати діяльність або запаси і витрати, у широкому – як складова загальної стійкості підприємства як особливий фінансовий стан. Отже, фінансова стійкість підприємства означає здатність господарюючого суб'єкта функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовищ [1].

Послідовність аналізу фінансової стійкості підприємства наведено на рис.1.1.

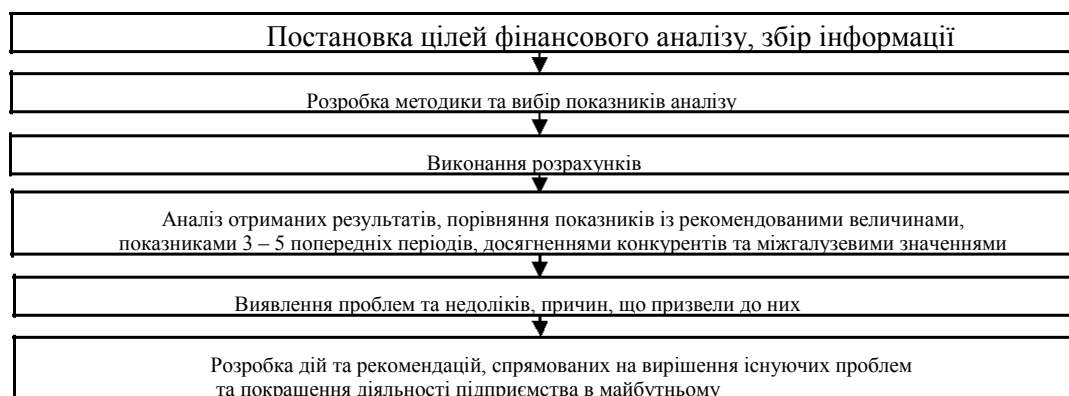

Рис.1.1 Послідовність аналізу фінансової стійкості підприємства

Основним методом, що використовується у процесі оцінки фінансової стійкості, є метод відносних показників. На основі даних фінансової звітності, зокрема форми фінансової звітності № 1 "Баланс", розраховуються різні її коефіцієнти.

Порівняння підходів різних науковців до оцінки фінансової стійкості підприємства дозволяє стверджувати, що найбільш поширеними є коефіцієнт автономії, коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів і коефіцієнт реальної ціни.

У ході оцінки фінансового стану підприємства на основі системи показників важливим є порівняння фактичного рівня показників з їхніми нормативними значеннями. Необхідність встановлення нормативних значень показників обумовлена завданнями аналізу фінансового стану підприємства. Як свідчать результати вивчення наукових і методичних джерел, на сьогодні не існує єдиного підходу до питань оцінювання й управління фінансовою стійкістю підприємства [1].

Для оцінки фінансової стійкості підприємства, окрім відносних показників, використовується абсолютний показник – так званий трикомпонентний показник, який дозволяє визначити тип фінансової стійкості підприємства. Така оцінка фінансової стійкості ґрунтується на порівнянні обсягів запасів і витрат із величиною джерел їх фінансування [1].

Альтернативним підходом до оцінювання фінансової стійкості підприємства на основі абсолютних показників є розрахунок індикаторів фінансової стійкості. В основу розробки цього методичного підходу покладено методику Абрютіної М. С. і порівняння згрупованих пасивів за належністю підприємства й строками залучення зі згрупованими активами за формою функціонування і ступенем ліквідності. Інформаційною базою групування активів і пасивів є форма фінансової звітності № 1 «Баланс». З метою ідентифікації типу фінансової стійкості підприємства пропонується

розраховувати три групи індикаторів фінансової стійкості: покриття нефінансових активів, покриття позикового короткострокового капіталу та покриття довгострокового позикового капіталу [1].

Статичні методи оцінювання й аналізу фінансової стійкості підприємства безперечно є більш об'єктивними, проте поняття статичної стійкості виражається у відтворенні обсягів виробництва і, відповідно, загального економічного потенціалу у попередніх масштабах. Сформульована в тому чи іншому форматі модель такого роду фінансової стійкості передбачає визначення кількісної оцінки фінансової ситуації, що склалася на певний момент часу на підприємстві [2].

Традиційна практика аналізу фінансової стійкості підприємства опрацювала певні прийоми й методи його здійснення [7].

Можна назвати шість основних прийомів аналізу:

- горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. У ході горизонтального аналізу порівнюються фінансові показники підприємства за балансом (форма № 1), звітом про фінансові результати (форма № 2), звітом про рух грошових коштів (форма № 3), звітом про власний капітал (форма № 4) з показниками попереднього періоду;

- вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат. Найчастіше використовують для структурного аналізу активів та пасиву за балансом (форма № 1), структурного аналізу грошових потоків за звітом про рух грошових коштів (форма № 3);

- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогностичний аналіз фінансового стану. Під час трендового аналізу

порівнюються фінансові показники підприємства за балансом (форма № 1), звітом про фінансові результати (форма № 2), звітом про рух грошових коштів (форма № 3), звітом про власний капітал (форма № 4) за ряд попередніх періодів (3 – 5 років);

- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників. Фінансові коефіцієнти є вихідною базою для наступного факторного аналізу фінансового стану підприємства. Вихідні дані для розрахунків беруться з балансу (форма № 1) та звіту про фінансові результати (форма № 2);

- порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками. Дані підприємства (з форм № 1 – 4) порівнюються з даними підприємств конкурентів та середньогалузевими та середніми показниками за статистичними збірниками;

- факторний аналіз – визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник. Для виявлення впливу факторів використовуються дані фінансової звітності підприємства (з форм № 1 – 4) і дані синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку підприємства (Головна книга, журнали-ордери) [7].

Чинниками і факторами забезпечення фінансової стійкості сучасного підприємства як відкритої соціально-економічної системи є не тільки його внутрішній потенціал, спрямований на досягнення цілей економічного розвитку, а й зовнішні економічні умови, які значно впливають на

продуктивну силу (ефективність) фінансово-економічного потенціалу будь-якого суб'єкта економіки. Вдосконалення методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості підприємства належить до найважливіших проблем фінансового аналізу, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства та відсутності фінансових ресурсів для забезпечення розвитку підприємства.

На сьогодні досі не існує єдиного підходу до трактування терміна «фінансова стійкість підприємства». Крім того, слід зазначити, що встановлення нормативних значень для показників й вибір методичного підходу до аналізу фінансової стійкості підприємства має відбуватися з урахуванням специфіки діяльності підприємства та цілей аналізу.

Перспективи подальших наукових досліджень за цією тематикою спрямовуються на розробку єдиного методичного підходу до оцінювання фінансової стійкості. Прямі кількісні методи встановлення фінансової стійкості підприємства ґрунтовані переважно на показниках його внутрішнього потенціалу, потребують розширеної адаптації до зовнішніх умов сучасної економіки. У перспективі необхідно здійснювати подальші дослідження в напрямі визначення кращих методик оцінювання фінансової стійкості, які б дали змогу вчасно виявити причини фінансової дестабілізації та розробити ефективні заходи щодо їх усунення.

1.3 Характеристика типів фінансової стійкості

За допомогою показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування визначають тип фінансової стійкості. Виділяють чотири типи фінансової стійкості. Для зручності визначення сформовано табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Модель визначення типу фінансової стійкості підприємства

№	Показник,		Тип фінансової стійкості		
			Нормальна	Нестійкий	Кризовий
з/п	надлишок (+)	Абсолютна	фінансова	фінансовий	фінансовий
	або нестача (–)	фінансова стійкість			
			стійкість	стан	стан
1	$\Delta\text{ВОК} - \text{ЗВ}$	$\Delta\text{ВОК} \geq 0$	$\Delta\text{ВОК} < 0$	$\Delta\text{ВОК} < 0$	$\Delta\text{ВОК} < 0$
2	$\Delta\text{ВДПК} - \text{ЗВ}$	$\Delta\text{ВДПК} \geq 0$	$\Delta\text{ВДПК} \geq 0$	$\Delta\text{ВДПК} < 0$	$\Delta\text{ВДПК} < 0$
3	$\Delta\text{ДФЗВ} - \text{ЗВ}$	$\Delta\text{ДФЗВ} \geq 0$	$\Delta\text{ДФЗВ} \geq 0$	$\Delta\text{ДФЗВ} \geq 0$	$\Delta\text{ДФЗВ} < 0$

Виділяють чотири типи поточної фінансової стійкості підприємства, які характеризуються співвідношенням матеріальних оборотних коштів і виду джерел їх фінансування. Матеріальні оборотні кошти — це запаси, вартість яких відображається в II розділі активу балансу.

Таблиця 1.2

Типи фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	Трикомпонентний показник	Використовувані джерела покриття витрат	Коротка характеристика
Абсолютна фінансова стійкість	$S = (1, 1, 1)$	Власні оборотні кошти	Висока платоспроможність
Нормальна фінансова стійкість	$S = (0, 1, 1)$	Власні оборотні кошти й довгострокові позикові джерела	Нормальна платоспроможність; ефективне використання позикових коштів; висока прибутковість виробничої діяльності
Нестійкий фінансовий стан	$S = (0, 0, 1)$	Власні оборотні кошти, довгострокові джерела та короткострокові кредити	Порушення платоспроможності: необхідність залучення додаткових джерел; можливість поліпшення ситуації
Кризовий фінансовий стан	$S = (0, 0, 0)$	—	Неплатоспроможність підприємства; грань банкрутства

Головним інструментарієм оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства є фінансові коефіцієнти, які мають причинно-наслідковий зв'язок з результативним узагальнюючим показником. Для визначення

системи відносних показників фінансової стійкості використано методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджених Наказом Міністерства економіки України №1361 від 26.10.2010 р. [24].

Комплексне дослідження рівня стійкого розвитку фінансової системи підприємства передбачає розрахунок 10 фінансових коефіцієнтів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні фінансові показники, що визначають рівень фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Назва показника	Методика розрахунку (на основі форми №1)	Вид показника
1	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	$\frac{\text{ряд.1495}}{\text{ряд.1900}}$	стимулятор
2	Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{ряд.1900}}{\text{ряд.1495}}$	дестимулятор
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{ряд.1495} - 1095}{\text{ряд.1495}}$	стимулятор
4	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{\text{ряд.1595} + \text{ряд.1695}}{\text{ряд.1900}}$	дестимулятор
5	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1095}}$	дестимулятор
6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1595} + \text{ряд.1495}}$	дестимулятор
7	Коефіцієнт структури позикового капіталу	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1595} + \text{ряд.1695}}$	дестимулятор
8	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	$\frac{\text{ряд.1595} + 1695}{\text{ряд.1495}}$	дестимулятор
9	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	$\frac{\text{ряд.1495} - 1095}{\text{ряд.1195}}$	стимулятор
10	Показник фінансового левериджу	$\frac{\text{ряд.1595}}{\text{ряд.1495}}$	дестимулятор

Як правило, аналіз та оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства проводиться у такій послідовності:

- 1) загальна оцінка фінансової стійкості;
- 2) розрахунок за даними форми № 1 (Звіт про фінансовий стан) системи абсолютних показників;
- 3) розрахунок системи відносних показників фінансової стійкості;
- 4) розрахунок за даними форми № 2 (Звіт про фінансові результати) системи показників, які характеризують стійкість функціонування підприємства.

Для поєднання та гармонізації різних показників, у процесі оцінювання запропоновано використовувати метод інтегрального оцінювання показників у часі. Необхідною складовою оцінювання фінансової стійкості підприємства є процедура стандартизації отриманих показників.

1.4 Показники оцінки фінансової стійкості та методика їх розрахунків

Фінансова стійкість – це стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Розглянемо наступні коефіцієнти, які можна використати для аналізу довгострокової платоспроможності підприємства:

- коефіцієнт концентрації власного капіталу;
- коефіцієнт концентрації позикового капіталу;
- співвідношення позикового і власного капіталу;

- коефіцієнт забезпеченості за кредитами.

Чим вище значення коефіцієнта концентрації власного капіталу, тим більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від кредиторів підприємство. Якщо його значення дорівнює 1 (або 100 %), це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство.

Згідно з методикою № 81 і Методикою № 22 підприємство вважається фінансово стійким за умови, що частина власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства становить не менше 50 %.

Хочемо звернути увагу також на П(С)БО 5, відповідно до якого заповнюється форма фінансової звітності “Звіт про власний капітал”.

Показники, наведені у Звіті, можна використовувати для аналізу динаміки структури власного капіталу. Чим нижчий показник концентрації позикового капіталу, тим менша заборгованість підприємства, тим стійкіше його положення. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства.

Існують два основні підходи до визначення фінансової стійкості. Згідно з першим, фінансову стійкість компанії можна зрозуміти на основі визначення співвідношення позикового та власного капіталу. Згідно з другим підходом, підприємство є фінансово стійким, якщо у нього достатньо власних оборотних активів. Також говорячи про довгострокову перспективу розвитку компанії, слід пам’ятати, що фінансова стійкість залежить і від співвідношення доходів та витрат. Навіть якщо в компанії є певні проблеми із поточною платоспроможністю, у майбутньому позитивний фінансовий результат дозволить збалансувати вхідні та вихідні грошові потоки, що зробить компанію фінансово стійкою. З цього слідує, що висока рентабельність компанії позитивно впливає на здатність компанії проводити стабільну діяльність.

Значний вплив на фінансову стійкість має також розмір позикового капіталу по відношенню до власного капіталу або загальної суми фінансових ресурсів. Компанія може стабільно функціонувати в умовах високої

фінансової залежності від коштів кредиторів. Проте зміна ринкової ситуації, інші негативні впливи зовнішнього та внутрішнього середовища можуть призвести до того, що компанія не зможе відповідати за процентними зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо повернення тіла кредиту. Тому висока частка зобов'язань створює загрози фінансовій стійкості компанії у середньо- та довгостроковій перспективах.

Фінансову стійкість підприємства оцінюють за допомогою абсолютних і відносних показників. За абсолютний показник фінансової стійкості приймають наявність власних оборотних коштів. Цей розрахунковий показник показує, яка сума поточних активів сформована за рахунок власного капіталу. При цьому наявність власного оборотного капіталу в кожний конкретний період часу буде характеризувати фінансову залежність підприємства та його стан.

Крім абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства виділяють три методичних підходи щодо визначення фінансової стійкості:

- а) коефіцієнтний;
- б) агрегатний;
- в) інтегральний.

Сутність коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним (Табл.1.2). При використанні коефіцієнтного підходу кількість фінансових коефіцієнтів коливається від одного до шістнадцяти і більше. Зокрема, Положенням про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвердженим Наказом Мінфіну України та Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. № 49/121, визначено лише чотири коефіцієнти фінансової стійкості, хоча практикою доведено доцільність брати не менш як сім. Так аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюють за даними Балансу підприємства. Проведений аналіз

характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, суть фінансової стійкості та незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності.

Таблиця 1.4

Фінансові коефіцієнти, застосовані для оцінки фінансової стійкості підприємства

Коефіцієнт	Що показує	Розрахунок	Коментар
1	2	3	4
Коефіцієнт автономії	Характеризує незалежність від позикових коштів. Показує частку власного капіталу у сукупній його величині	$K_A =$ $K_A > 0,5$	Перевищення вказує на збільшення фінансової незалежності і розширення можливості залучення позикових джерел
Коефіцієнт фінансової залежності	Характеризує залежність від позикових коштів. Показує, скільки позичено коштів на 1 грн., яка вкладена в активи	$K_{фз} =$ $K_{фз} < 0,5$	Зменшення вказує на збільшення фінансової незалежності
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів (коефіцієнт фінансового ризику або плече фінансового важеля)	Характеризує, скільки позикового капіталу залучило підприємство на 1 грн. вкладеного в активи власного капіталу	$K_{пв} = K_{пв} <$ $0,7$	Перевищення зазначеної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел коштів
Коефіцієнт фінансової стабільності	Показує, скільки власного капіталу залучило підприємство на 1 грн. вкладеного в активи позикового капіталу	$K_{фс} =$	Зниження показника означає залежність підприємства від зовнішніх джерел коштів
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	Показує наявність у підприємства власних оборотних коштів, необхідних для його фінансової стабільності. Критерій для визначення неплатоспроможності підприємства	$K_v =$ $K_v \geq 0,1$	Чим вищий показник, тим кращий фінансовий стан підприємства, тим більше в нього можливостей проведення незалежної фінансової політики
Коефіцієнт маневрованості	Здатність підприємства підтримувати рівень капіталу та поповнювати оборотні кошти за рахунок власних джерел	$K_m =$ $K_m > 0,5$	Чим ближче значення показника до верхньої межі, тим більшою є можливість фінансового маневру у підприємства
Коефіцієнт співвідношення мобільних і іммобілізованих коштів	Скільки оборотних активів припадає на 1 грн. необоротних активів	$K_{мк} =$	Чим вище значення показника, тим більше коштів підприємство вкладає в оборотні активи
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Частку майна виробничого призначення в загальній вартості майна підприємства	$K_{вп} =$ $K_{вп} \geq 0,5$	У випадку якщо значення показника нижче від межі, рекомендується залучення довгострокових позикових коштів для збільшення майна виробничого

			призначення
Коефіцієнт прогнозу банкрутства	Частка чистих оборотних активів у всіх коштах підприємства	$K_{пб} =$	Зниження показника свідчить про те, що підприємство має фінансові труднощі

У подальшому доцільно використовувати наступні основні методи визначення фінансової стійкості підприємства: горизонтальний, вертикальний, порівняльний та аналіз коефіцієнтів, що були розглянуті раніше.

З оглядом на різноманіття фінансових процесів, множинність показників фінансової стійкості, розходження в рівні їх критичних оцінок, ступіні відхилень від них фактичних значень коефіцієнтів і виникаючі при цьому складності в оцінці фінансової стійкості організації, деякі з зарубіжних і вітчизняних аналітиків рекомендують проводити інтегральну бальну оцінку фінансової стійкості. Сутність такої методики складається в класифікації організації за рівнем ризику, тобто будь-яка організація, що аналізується, може бути віднесена до визначеного класу в залежності від набраної кількості балів, виходячи з фактичних значень показників фінансової стійкості [39].

I клас – організація, чиї кредити і зобов'язання підкріплені інформацією, що дозволяє бути упевненим в поверненні кредитів і виконанні інших зобов'язань відповідно до договорів і запасу на помилку.

II клас – організація, що демонструє деякий рівень ризику по заборгованості і зобов'язанням і демонструє визначену слабкість фінансових показників і кредитоспроможності. Ці організації ще не розглядаються як ризикові.

III клас – це проблемні організації. Навряд чи існує погроза втрати коштів, але повне одержання відсотків, виконання зобов'язань, представляється сумнівним.

IV клас – це організації особливої уваги, тому що є ризик при взаємовідносинах з ними.

V клас – організації найвищого ризику, практично неплатоспроможні.

Підсумкові значення показників оформлюються у вигляді таблиці, з якої можна визначити тип фінансового стану підприємства (до якого з класів відноситься дане підприємство).

На нашу думку, бальна система оцінки фінансового стану дає наочне уявлення про фінансовий стан підприємства в динаміці, є можливість порівняння групи підприємств. При цьому за допомогою вказаних значень коефіцієнтів та бальних оцінок за них одразу видно, за рахунок яких саме факторів відбулося зниження чи підвищення загальної оцінки підприємства.

Таким чином, аналіз фінансової стійкості підприємства є важливим елементом фінансового менеджменту і аудиту. Користувачі фінансових звітів підприємств і фірм використовують методи аналізу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на подальше збільшення прибутковості, виявлення причин збитковості, а також забезпечення стабільного фінансового стану.

Дослідивши основні методи і критерії визначення фінансової стійкості організації, ми вважаємо, що для цілей аналізу фінансової стійкості об'єкту дослідження найбільш придатна модель оцінки фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів, а поряд з абсолютними показниками фінансової стійкості доцільно розраховувати сукупність відносних аналітичних показників – коефіцієнтів ліквідності, платоспроможності, ринкової стійкості.

Вибір цих методів пояснюється тим, що вони проводяться на основі відкритої публічної звітності підприємств і потребують закритих даних внутрішньої звітності. Це повинно доповнюватись використанням наступних основних методів фінансового аналізу підприємства: горизонтальний, вертикальний, порівняльний та аналіз коефіцієнтів, що були розглянуті раніше, а для узагальнення отриманої картини фінансового стану підприємства – інтегральну бальну оцінку фінансової стійкості.

1.5 Нормативно-правове забезпечення процедури ліквідації підприємства

Процес ліквідації підприємства, відповідно до українського законодавства, являє собою ряд послідовних дій – прийняття рішення про ліквідацію, призначення ліквідаційної комісії, встановлення порядку і строків проведення ліквідації, а також строку для надання претензій кредиторів, який не може бути меншим ніж два місяці з моменту оголошення про ліквідацію, проведення власне ліквідаційної процедури, розподіл залишків майна серед засновників підприємства, закриття рахунків в банку та зняття з обліку в державних органах, скасування державної реєстрації підприємства органом державної реєстрації, виключення підприємства з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України. [16; с.72]

Під час ліквідації підприємства створюється колегіальний або одноособовий орган (відповідно, ліквідаційна комісія чи ліквідатор), який і проводить ліквідацію суб'єкта господарювання. Зазначимо, що українське законодавство не закріплює за ліквідаційною комісією статусу юридичної особи. Отже, формально оскаржити рішення ліквідаційної комісії неможливо. Цю правову прогалину заповнило роз'яснення Господарського суду України “Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із створенням, реорганізацією та ліквідацією підприємств” від 12 вересня 1996 р. № 02-5/334. Згідно з положеннями цього документа, якщо кредитор вважає, що ліквідаційна комісія необґрунтовано відхилила його вимогу до підприємства, що ліквідується, то він має право до моменту виключення останнього з державного реєстру України звернутися до нього з позовом.

Інші нормативно-правові акти не достатньо чітко й повно регламентують порядок здійснення ліквідації підприємства. До того ж, Закон України “Про господарські товариства” від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII

містить чітку вимогу до змісту установчих документів господарського товариства, які обов'язково мають визначати порядок ліквідації та реорганізації товариства.

Статути підприємств, діяльність яких, щонайменше, має сумнівний характер, в більшості випадків лише в загальних рисах характеризує порядок здійснення процедури ліквідації і відсилає до “чинного законодавства”. Тому потрібно перевіряти положення установчих документів контрагентів щодо ліквідації. Ступінь чіткості й послідовності викладу відповідних положень може свідчити про порядність вашого контрагента, або навпаки, – про її відсутність. В останньому випадку це є підставою для розірвання ділових стосунків.

Серед законодавчих актів, які регулюють відносини власності значне місце належить ЗУ «Про власність», Земельному кодексу, ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» №2343-ХІІ, та іншим законам економічного блоку. Законодавством було передбачено досить прості причини визнання підприємства банкрутом. Для прийняття господарським судом рішення про фінансову неплатоспроможність або про загрозу її виникнення, кредиторам достатньо було подати до судових органів інформацію щодо фінансово-майнового стану боржника. Розгляд справ затягувався, зазвичай, на кілька місяців (Закон не регламентував строки здійснення процедури банкрутства та граничні строки ліквідації підприємства-банкрута), в наслідок чого, як свідчить досвід, кредитор нерідко сам опинявся у становищі банкрута. Адже найчастіше виявлялося, що відшкодувати його втрати нічим, оскільки основні фонди боржника фізично і морально зношені, обігових коштів немає, доходи від реалізації майна мізерні.

В результаті недосконалості Закону з питань повернення боргів неплатоспроможними підприємствами, відсутності чіткості в процедурі укладання мирової угоди та умов прощення безнадійної до стягнення кредиторської заборгованості в господарських взаємовідносинах між

суб'єктами підприємницької діяльності відбулося різке збільшення числа позовних заяв до господарських судів щодо оголошення боржників банкрутами.

Через основний недолік Закону – обмеженість реорганізаційних процедур як з боку боржника, так і з боку кредиторів – ліквідаційні комісії були вимушені подавати господарським судам свої рішення про ліквідацію боржника як юридичної особи. Отже, як бачимо, Закон, який був покликаний впорядковувати процеси банкрутства як механізму реформування відносин власності та структурної перебудови української економіки, перетворився на додатковий фактор руйнації її господарського комплексу.

Правову базу визнання суб'єктів господарювання банкрутами складає Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (в редакції Закону від 30 червня 1999 р.). Крім того, норми, що регулюють порядок визнання юридичних осіб банкрутами, містяться також у Господарському процесуальному кодексі України, законах України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII "Про господарські товариства", від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР "Про режим іноземного інвестування", в указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, рекомендаціях Національного банку України. Практика застосування законодавства про банкрутство була узагальнена Президією Вищого господарського суду України. Додаткові роз'яснення щодо вирішення деяких питань, що виникли в процесі застосування законодавства про банкрутство, містяться також у листах Вищого господарського суду України. [15; с.29]

Одним з найважливіших питань, що мають пріоритетне значення при дослідженні інституту банкрутства, є визначення власне поняття "банкрутство". В сучасному розумінні банкрутство означає фінансовий крах боржника, який стає неспроможним виконати майнові зобов'язання перед своїми кредиторами. В світовій практиці під банкрутством розуміється визнана судом абсолютна неплатоспроможність боржника. Абсолютна

неплатоспроможність означає неможливість для боржника задовольнити вимоги кредиторів в даний момент і можливість подібного задоволення в майбутньому.

Згідно зі ст. 1 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" банкрутство - це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Статтею 6 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" визначено ознаки банкрутства, однією з яких є закінчення 3-місячного терміну з дня, встановленого для погашення боржником безспірних вимог кредиторів.

Відповідно до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" під неплатоспроможністю розуміється неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності. У господарському обороті досить часто виникають ситуації, в яких окремі учасники виявляються не в змозі виконати свої зобов'язання, і особливо зобов'язання грошового характеру. Неплатоспроможність може бути викликана відсутністю коштів, якими міг би розпорядитися боржник на момент настання терміну платежу, але які можуть з'явитися, в разі виконання зобов'язань перед боржником іншими особами. Крім того, в разі невиконання боржником зобов'язань кредитор може застосувати норми цивільного права, що регулюють питання відповідальності за невиконання зобов'язань.

Отже, окремого закону, який би регламентував процедуру ліквідації підприємства, що визнане банкрутом – нема. Проте є ряд чинних законів та підзаконних актів, окремі статті яких регулюють ці відносини.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ОЦІНКА РИЗИКУ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ТОВ «ТРАНСІНВЕСТСЕРВІС»

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс» за 2017-2019рр.

ТОВ «Трансінвестсервіс» було створене у 1994 році та зареєстроване в органах місцевого самоврядування у відповідності з чинним законодавством України. Підприємство діє на основі статуту, є юридичною особою, має розрахункові рахунки в банку, круглу печатку, веде самостійний баланс.

Основним видом діяльності підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс» є оптова торгівля сільськогосподарською продукцією з метою отримання прибутку. Нижче приведена економічна характеристика підприємства. Аналізуючи майно ми можемо сказати, що показники структурної динаміки відображають частку кожного виду майна у загальній зміні сукупних активів. Їх аналіз дозволяє зробити висновки про те, в які активи вкладено нові залучені фінансові ресурси або які активи зменшились за рахунок впливу фінансових ресурсів.

Проаналізувавши склад та структуру майна підприємства за 2017–2019 роки можна сказати що майно підприємства на кінець 2019 року склало 2654,1 тис. грн., що на 11,3 тис. грн. або на 0,4% менше ніж на кінець 2018 року, незважаючи на те, що у 2017 році майно збільшилося на 863,9 тис. грн. або на 48,0% у порівнянні з 2017 роком. Це трапилося за рахунок збільшення оборотних активів на 856,9 тис. грн. або на 48,2% в 2018 році порівнянні з кінцем 2017, знову незважаючи на те, що у 2019 році відбулося зменшення на 11,3 тис. грн. або на 0,4%. Водночас необоротні активи на кінець 2018 року в порівнянні з 2017 роком збільшилися на 7,0 тис. грн. або на 27,7%, в 2019 році вони залишилися незмінними.

Аналіз показників структурної динаміки свідчить про те, що приріст майна в 2018 в порівнянні з 2017 роком було забезпечено за рахунок приросту оборотних активів. Аналіз структури динаміки оборотних коштів показує приріст суми оборотних коштів за рахунок значного приросту дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість збільшилася у 2018 році на 1455,0 тис. грн. або 559,4%, у 2019 році спостерігалось її незначне зниження на 59,5 тис. грн. або 0,5%. Ліквідні запаси збільшилися у 2019 році на 120,1 тис. грн. або 16,3%. Це говорить про те, що фінансові ресурси не було вкладено у ліквідні активи, що підвищує ділову активність підприємства.(Табл.2.1)

Таблиця 2.1.

**Аналіз складу і структури майна підприємства ТОВ
«Трансінвестсервіс», тис. грн.**

Показники	2017	2018	2019	Зміна до базисного року (+, -)			
				у сумі		у %	
1. Необоротні активи:							
а) у сумі	25,3	32,3	32,3	7,0	-	127,7	100,0
б) у% до майна	1,4	1,2	1,2	-0,2	-	85,7	100,0
2. Оборотні активи:							
а) у сумі	1776,2	2633,1	2621,8	856,9	-11,3	148,2	99,6
б) у% до майна	98,6	98,8	98,8	0,2	-	100,2	100,0
2.1 Запаси:							
а) у сумі	1253,4	737,4	857,5	-516,0	120,1	58,8	116,3
б) у% до оборотних активів	70,6	28,0	32,7	-42,6	4,7	39,7	116,8
2.2 Дебіторська заборгованість:							
а) у сумі	260,1	1715,1	1655,6	1455,0	-59,5	659,4	96,5
б) у% до оборотних активів	14,6	65,1	63,1	50,5	-2,0	445,9	96,9
2.3 Грошові кошти та їх еквіваленти							
а) у сумі	10,0	13,9	11,9	3,9	-2,0	139,0	85,6
б) у% до оборотних активів	0,6	0,6	0,5	-	-0,1	100,0	83,3
2.4 Інші оборотні активи							
а) у сумі	252,7	166,7	96,8	-86,0	-69,9	66,0	58,1
б) у% до оборотних активів	14,2	6,3	3,7	-7,9	-2,6	44,3	58,7

3. Витрати майбутніх періодів							
а) у сумі	-	-	-				
б) у% до майна							
4. Усього майна	1801,5	2665,4	2654,1	863,9	-11,3	148,0	99,6

Джерела фінансування господарської діяльності (пасиви підприємства) складаються з власного капіталу і резервів, довгострокових позикових коштів, короткострокових позикових коштів та кредиторської заборгованості. Узагальнено джерела коштів поділяються на власні і позикові. У таблиці 2.2 наведено склад і структуру джерел коштів підприємства. Вихідні дані беруться з форми №1.

Таблиця 2.2

**Склад і структура джерел коштів підприємства ТОВ
«Трансінвестсервіс» на кінець року тис. грн.**

Показники	2017	2018	2019	Зміна до базисного року (+, -)			
				у сумі		у %	
1. Власний капітал:							
а) у сумі	11,3	33,4	27,6	22,1	-5,8	295,6	82,6
б) у% до майна	0,6	1,3	1,0	0,7	-0,3	216,7	76,9
2. Позиковий капітал:							
а) у сумі	1790,2	2632,0	2626,5	841,8	-5,5	147,0	99,8
б) у % до майна	99,4	98,7	99,0	-0,7	-0,3	99,3	100,3
з нього							
2.1. Забезпечення наступних витрат і платежів:							
а) у сумі							
б) у % до позикового капіталу							
2.2. Довгострокові зобов'язання:							
а) у сумі	1782,7	1782,7	289,3	-	-1493,4	100,0	16,2
б) у % до позикового капіталу	99,6	67,7	11,0	-31,9	-56,7	68,0	16,2
2.3. Короткострокові кредити та позики:							
а) у сумі							
б) у % до позикового капіталу							

2.4 Кредиторська заборгованість:							
а) у сумі	-	-	1136,7	-	1136,7	-	-
б) у % до позикового капіталу			43,3	-	43,3	-	-
2.5 Поточні зобов'язання за розрахунками:							
а) у сумі	7,5	849,3	1200,5	841,8	351,2	в 11,3 р	141,3
б) у % до позикового капіталу	0,4	32,3	45,7	31,9	13,4	в 8 р	141,5
3. Усього майна	1801,5	2665,4	2654,1	863,9	-11,3	148,0	99,6

Дані таблиці 2.2 свідчать про збільшення вартості майна, яке на кінець 2018 року склало 2665,4 тис. грн., що на 863,9 тис. грн. або на 48,0% більше ніж на кінець 2017 року, незважаючи на те, що у 2019 році майно зменшилося на 11,3 тис. грн. або 0,4% у порівнянні з 2018 роком. Це зумовлено у 2018 році зростанням як власного капіталу, так і позикових коштів, які на кінець 2018 року в порівнянні з 2017 роком збільшилися на 841,8 тис. грн. або на 47,0% але в 2019 у порівнянні з 2018 роком спостерігалось зменшення на 5,5 тис. грн. або на 0,2%.

Власні кошти збільшилися в 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 22,1 тис. грн. або на 295,6%, їхня частка в загальному обсязі коштів збільшилась в 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 0,7 пункту та зменшилася у 2019 році в порівнянні з 2018 роком на 0,3 пункту.

Поточна заборгованість в 2018 році в порівнянні з 2017 роком значно збільшилася на 841,8 тис. грн. або в 11,3 рази. Її питома вага збільшилася в 2019 році в порівнянні з 2018 роком у 8 разів. У 2019 році теж спостерігається зростання поточної заборгованості на 351,2 тис. грн., або 41,3%.

2.2 Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості

Аналіз фінансової стійкості підприємства – найважливіша характеристика його діяльності та фінансово-економічного добробуту, яка характеризує: результат його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал.

У першу чергу фінансовий стан підприємства оцінюється його фінансовою стійкістю і платоспроможністю. Платоспроможність відображає здатність підприємства платити за своїми боргами й зобов'язаннями за конкретний період часу. Умови достатності дотримуються тоді, коли підприємство платоспроможне у часі, тобто має стійку здатність відповідати за своїми боргами у будь-який момент часу.

Під фінансовою стійкістю слід розуміти його платоспроможність у часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними і позиковими коштами. Фінансова рівновага являє собою таке співвідношення власних і позикових коштів підприємства, коли за рахунок власних коштів повністю погашаються колишні і нові борги. Розрахована за певними правилами точка фінансової рівноваги не дозволяє підприємству, з одного боку, збільшувати позикові кошти, а з іншого нераціонально використовувати уже накопичені власні кошти.

Треба зважати на те, що власні й позикові фінансові ресурси проходять стадії утворення, розподілу і виплати, а їхня кінцева величина йде на поповнення майна, і проведення аналізу фінансової стійкості на кожній з них стадій дає можливість установити умови зміцнення або втрати фінансової рівноваги. В основі аналізу фінансової стійкості підприємства лежить балансова модель такого виду:

$$F + Z + R^A = D^B + K^T + K^t + K^O + R^P \quad (2.1)$$

Де F – основні засоби і вкладення; Z – грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, розрахунки (дебіторська заборгованість) та інші активи; D^B – джерела власних коштів; K^t – короткострокові кредити і позикові кошти; K^T – довгострокові кредити і позикові кошти; K^O – позички, не погашені у строк; R^P – розрахунки (кредиторська заборгованість) та інші пасиви.

Шкала виміру фінансово-економічного стану підприємства може бути подана у збільшеному вигляді трьома позиціями: чисте кредитування; рівновага і чисте запозичення.

Чисте кредитування і чисте запозичення обчислюється як різниця між власним капіталом і нефінансовими активами. Ця різниця називається індикатором фінансової стійкості підприємства.

Важливе виділення чотирьох типів фінансової стійкості:

а) абсолютна стійкість фінансового стану, яка трапляється рідко і є крайнім типом фінансової стійкості задається наступними умовами:

$$\begin{cases} \pm E^B \geq 0 \\ \pm E^T \geq 0 \\ \pm E^\Sigma \geq 0. \end{cases} \quad S = (1, 1, 1) \quad (2.2)$$

б) нормальна стійкість фінансового стану підприємства гарантує йому платоспроможність:

$$\begin{cases} \pm E^B \geq 0 \\ \pm E^T \geq 0 \\ \pm E^\Sigma \geq 0. \end{cases} \quad S = (0, 1, 1) \quad (2.3)$$

в) нестійкий фінансовий стан пов'язаний з порушенням платоспроможності. Але зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення власних оборотних активів, а також додаткового залучення довгострокових кредитів.

$$\left\{ \begin{array}{l} \pm E^B < 0 \\ \pm E^T < 0 \text{ } S = (0, 0, 1) \\ \pm E^\Sigma \geq 0. \end{array} \right. \quad (2.4)$$

г) кризовий фінансовий стан. У цьому разі підприємство знаходиться на грані банкрутства, грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення і дебіторська заборгованість підприємства не покривають навіть його кредиторської заборгованості:

$$\left\{ \begin{array}{l} \pm E^B < 0 \\ \pm E^T < 0 \text{ } S = (0, 0, 0) \\ \pm E^\Sigma < 0. \end{array} \right. \quad (2,5)$$

Для характеристики фінансової стійкості підприємства аналітичні дані сформовано в табл. 2.3

Таблиця 2.3

Аналіз фінансової стійкості підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс»

тис. грн.

Показники	Форма звітності, рядок	Роки			Зміна (+, -) до базисного року	
		2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р. до 2017 р.	2019 р. до 2018 р.
		1	2	3	4=2-1	5=3-1
1. Власний капітал	ф. 1 р. 380	11,3	33,4	27,6	22,1	-5,8
2. Забезпечення наступних витрат та платежів	ф. 1 р. 430	-	-	-	-	-
3. Необоротні активи	ф. 1 р. 080	25,3	32,3	32,3	7,0	-
4. Власні джерела формування запасів та витрат	Таблиця р. (1+2-3)	-14,0	1,2	-4,7	15,2	-5,9
5. Довгострокові зобов'язання	ф. 1 р. 480	1782,7	1782,7	289,3	-	-1493,4
6. Робочий капітал	Таблиця (р. 3+ р. 4)	11,3	33,4	27,6	22,1	-5,8
7. Поточні зобов'язання джерел формування запасів і затрат	ф. 1 р. 620	7,5	849,3	1200,5	841,8	351,2
8. Загальна величина джерел формування запасів і затрат	Таблиця (р. 5 + р. 6)	1794,0	1816,1	316,9	22,1	-1499,2

9. Загальна величина запасів і затрат	ф. 1 (р. 100+...р. 140)	1253,4	737,4	857,5	-516,0	120,1
10. Надлишок (+), нестача (-) власних джерел формування запасів і затрат	Таблиця (р. 4 – р. 9)	-1267,4	-736,2	-862,2	531,2	-126,0
11. Надлишок (+), нестача (-) робочого капіталу	Таблиця (р. 6 – р. 9)	-1242,1	-704,0	-829,9	538,1	-125,0
12. Надлишок (+), нестача (-) загальної величини джерел формування запасів і витрат	Таблиця (р. 8 – р. 9)	540,6	1078,7	-540,6	538,1	– 1619,3

Проаналізувавши фінансову стійкість за рахунок тримірного показника можна сказати, що підприємство у 2017–2019 роках перебуває у кризовому стані, тому що витрати і запаси не забезпечуються джерелами їх формування. Запаси і витрати не забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів.

2.3 Методика аналізу відносних показників фінансової стійкості

Фінансова стійкість являє собою такий фінансовий та економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна у часі, а співвідношення власного і позикового капіталу перебуває у межах, що забезпечують цю платоспроможність.

Забезпеченість платоспроможності в часі – це процес, який прямо пов'язаний зі зміцненням фінансового стану підприємства.

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів. Вони розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу й пасиву балансу. Аналіз фінансових коефіцієнтів ринкової стійкості полягає у порівнянні їхніх значень з базисними величинами, а також у вивченні їхньої динаміки. Розглядаються

такі показники, де F – основні засоби і вкладення; Z – грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, розрахунки (дебіторська заборгованість) та інші активи; D^B – джерела власних коштів; K^t – короткострокові кредити і позикові кошти; K^T – довгострокові кредити і позикові кошти; K^O – позички, не погашені у строк; R^P – розрахунки (кредиторська заборгованість) та інші пасиви:

Коефіцієнт автономії являє собою одну з найважливіших характеристик фінансової стійкості підприємства, його незалежності від позикового капіталу і дорівнює частці джерел коштів у загальному підсумку балансу:

$$K_a = D^B : B, \quad (2.6)$$

де B – загальний підсумок балансу.

Мінімальне порогове значення коефіцієнта автономії оцінюється на рівні 0,5. Нормальне обмеження $K_a > 0,5$.

Це означає, що всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті його власними коштами. Зростання коефіцієнта автономії свідчить про збільшення фінансової незалежності підприємства, зниження ризику фінансових труднощів у майбутньому.

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів ($K_{п/в}$), розраховується за такою формулою:

$$k_{п/в} = \frac{K^T + K^t + R^P}{D^B}. \quad (2.7)$$

Взаємозв'язок коефіцієнтів $k_{п/в}$ і k_a :

$$k_{п/в} = \frac{1}{k_a} - 1 \quad (2.8)$$

Нормальне обмеження: $k_{п/в} \leq 1$.

За допомогою $k_{п/в}$ розраховується співвідношення позикових і власних коштів підприємства, тобто кількість позикових коштів, залучених підприємством на 1 гривню вкладених в активи власних коштів. Нормальним вважається співвідношення 1:2, за якого одна третина загального фінансування сформована за рахунок позикових коштів.

Коефіцієнт мобільних та іммобілізованих коштів ($k_{M/I}$) обчислюється за формулою:

$$k_{M/I} = \frac{Z + R^a}{F} \quad (2.9)$$

Коефіцієнт маневреності (k_M) визначається за формулою:

$$k_M = E^B / K_B. \quad (2.10)$$

Він показує, яка частина власних коштів підприємства знаходиться у мобільній формі, що дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами. Високе значення коефіцієнта маневреності позитивно характеризує фінансовий стан підприємства. Оптимальна величина коефіцієнта така: $k_M \geq 0,5$.

Коефіцієнт забезпеченості власними коштами обчислюється за формулою:

$$k_{ЗБК} = \frac{E^T}{Z} = \frac{D^B + K^T + F}{Z} \quad (2.11)$$

Нормальне значення цього показника становить $k_{ЗБК} > 0,6 - 0,8$.

Цей коефіцієнт показує забезпеченість запасів і витрат власними оборотними коштами. При цьому слід враховувати, що власними джерелами повинні бути покриті нормативні розміри запасів і витрат. Решту можна покривати короткостроковими позиковими коштами.

Коефіцієнт майна виробничого призначення. Даний показник відіграє важливу роль у вивченні структури коштів підприємства. Коефіцієнт обчислюється за формулою:

$$k_{В.М} = (F + Z) / B. \quad (2.12)$$

Нормальним вважається таке обмеження показника: $k_{В.М} \geq 0,5$.

Якщо величина цього показника менше нормативної, необхідно залучити довгострокові позикові кошти для збільшення частки майна виробничого призначення.

Окремими значеннями коефіцієнта майна виробничого призначення є показники, які характеризують частку основних і матеріальних оборотних коштів у вартості майна.

$$k_F = F/B, k_Z = Z/B. \quad (2.13)$$

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів обчислюється за формулою:

$$k_D = \frac{K^T}{D^B + K^T} \quad (2.14)$$

Цей коефіцієнт дозволяє оцінити частку позикових коштів при фінансуванні капітальних вкладень.

Коефіцієнт короткострокової заборгованості виражає частку короткострокових зобов'язань підприємства у загальній сумі зобов'язань і визначається за формулою:

$$k_K = \frac{E^t + K^P}{K^T + K^t + R^P} \quad (2.15)$$

Коефіцієнт автономії джерел формування запасів і витрат характеризує частку кредиторської заборгованості та інших пасивів у загальній сумі зобов'язань підприємства і розраховується за формулою:

$$k_{A3} = \frac{E^B}{E^B + K^E + K^t} = \frac{D^B - F}{(D^B - F) + K^T + K^t} \quad (2.16)$$

Коефіцієнт кредиторської заборгованості характеризує частку кредиторської заборгованості та інших пасивів у загальній сумі зобов'язань підприємства і обчислюється за формулою:

$$k_{K3} = \frac{R^P}{K^T + K^t + R^P} \quad (2.17)$$

Коефіцієнт прогнозування банкрутства характеризує частку чистих оборотних коштів у сумі активів балансу. Він обчислюється за формулою:

$$k_{ПБ} = \frac{R^a - (K^t + R^P)}{B} \quad (2.18)$$

Зниження коефіцієнта відбувається за погіршення фінансового стану підприємства.

У таблиці 2.4 наведено показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства. Аналіз даних таблиці 2.4 свідчить про те, що фінансова незалежність підприємства на критичному рівні. Це

підтверджується коефіцієнтами автономії та співвідношення позикових і власних коштів у 2017–2019 роках, на кінець 2019 року коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів склав 95,2, коефіцієнт автономії 0,010, тобто кількість позикових коштів, залучених підприємством на 1 гривню вкладених в активи власних коштів. Спостерігається тенденція до зменшення власного капіталу та значного збільшення позикового. На кінець 2018–2019 року коефіцієнти фінансування не є достатніми і складають відповідно 0,006, 0,012 та 0,010.

Коефіцієнт маневреності показує, яка частина власних коштів підприємства знаходиться у мобільній формі, що дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами. Значення коефіцієнта маневреності негативно характеризує фінансовий стан підприємства.

Таблиця 2.4

Аналіз показників фінансової стійкості ТОВ «Трансінвестсервіс»

Показники	2017	2018	2019	Зміна до базисного року (+, -)	
1. Власний капітал	11,3	33,4	27,6	22,1	-5,8
2. Позиковий капітал	1790,2	2632,0	2626,5	841,8	-5,5
3. Довгострокові зобов'язання	1782,7	1782,7	289,3	-	-1493,4
4. Поточні зобов'язання	7,5	849,3	1200,5	841,8	351,2
5 Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-
6. Валюта балансу	1801,5	2665,4	2654,1	863,9	-11,3
7. Оборотні активи	1776,2	2633,1	2621,8	856,9	-11,3
8. Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-
9. Чистий робочий капітал	11,3	33,4	27,6	22,1	-5,8
10. Коефіцієнти, %:					
– концентрації власного капіталу «автономії» р. 1: р. 6	0,006	0,012	0,010	0,006	-0,002
– концентрації позикового капіталу, р. 2 : р. 6	0,99	0,98	0,99	-0,01	0,01
– співвідношення позикового та власного капіталу, р. 2: р. 1	158,4	78,8	95,2	-79,6	16,4
– фінансової сталості, р. 1 + р. 3 /р. 6	0,99	0,68	0,12	-0,31	-0,56
– фінансування р. 1: р. 2	0,006	0,012	0,010	0,006	-0,002

– маневреності власного капіталу, (р. 7 + р. 8) – (р. 4 + р. 5)/р. 1	156,5	53,4	51,5	-103,1	-1,9
--	-------	------	------	--------	------

Таким чином, результати аналізу дозволяють зробити висновок про наявність загрози банкрутства. У цій ситуації підприємству необхідно проводити певні заходи для економічного та фінансового оздоровлення.

Для аналізу капіталу підприємства можуть застосовуватися фінансові коефіцієнти, які належать до таких груп коефіцієнтів:

- фінансової стійкості:
- коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) ;
- коефіцієнта концентрації позикового капіталу;
- коефіцієнта фінансування;
- коефіцієнта фінансового лівериджу.
- ділової активності (оборотності) :
- коефіцієнта оборотності власного капіталу;
- рентабельності:
- коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Проаналізуємо показники ринкової стійкості. Для підприємства, що забезпечує достатньо стабільний стан для інвесторів і кредиторів, вважається відношення власного капіталу до його загальної суми на рівні 60%. У цьому разі ризик кредиторів зводиться до мінімуму, оскільки продавши майно, сформоване за рахунок власного капіталу, підприємство зможе погасити свої боргові зобов'язання навіть тоді, коли частина майна, в яку вкладено позикові кошти, буде знецінена. Відношення власних джерел до їх загальної суми називають коефіцієнтом фінансової незалежності (автономності).

Коефіцієнт фінансової залежності – це відношення позикового капіталу до загального. Оптимальним значення цього коефіцієнта вважається 0, 4 (40%).

Плече фінансового важеля, або коефіцієнт фінансового ризику – це відношення позикового капіталу до власного. Цей показник є найвагомим,

він свідчить про фінансову незалежність (автономність) підприємства від залучення позикових коштів. Він показує, скільки позикових коштів залучає підприємство на 1 грн. власного капіталу.

Таблиця 2.5

**Аналіз показників ринкової стійкості ТОВ «Трансінвестсервіс»
за 2017-2019 рр.**

№з\п	Коефіцієнт	Період			Абсолютне відхилення	
		2017	2018	2019	Лінійне	Базове
1.	Коефіцієнт фінансової незалежності	0,60	0,64	0,90	0,3	0,3
2.	Коефіцієнт фінансової залежності	0,40	0,36	0,10	-0,3	-0,3
3.	Плече фінансового важеля	0,65	0,56	0,11	-0,4	-0,5

Як свідчать дані частка власного капіталу, яка виражається в коефіцієнті фінансової незалежності має тенденції до збільшення. Так за період з 2017 по 2019 рік даний показник збільшився на 0,3 оскільки темпи приросту власного капіталу ($2253, 2 \cdot 100 / 1489, 1 - 100 = 51, 31\%$) вищі ніж темпи приросту позичкового капіталу ($258, 2 \cdot 100 / 974, 8 - 100 = -73, 51\%$).

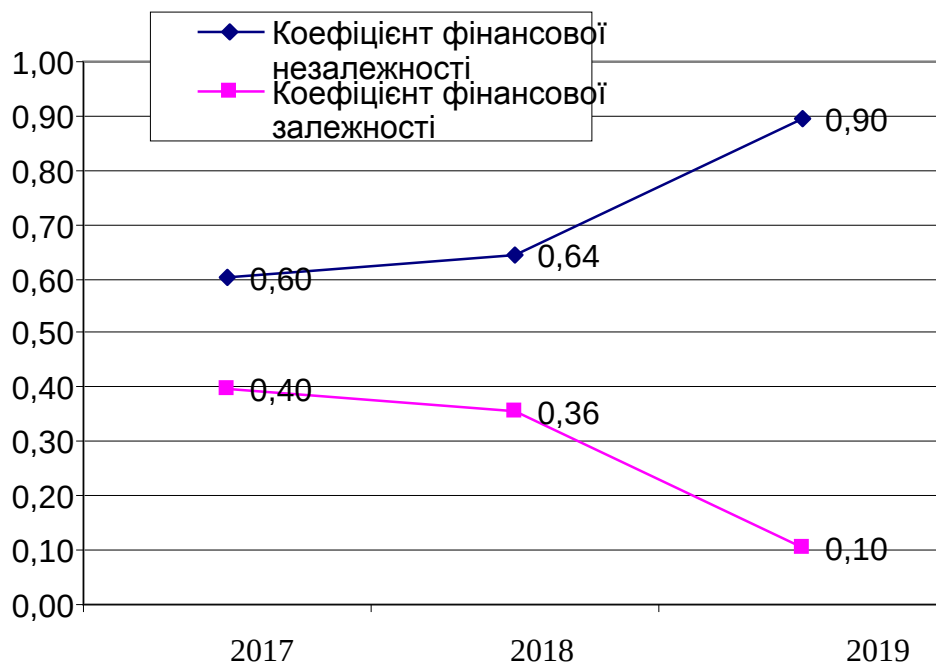

Рис. 2.1. Динаміка зміни показників ринкової стійкості ПАТ «Галант» за 2017-2019 рр.

Оскільки ТОВ «Трансінвестсервіс» не отримувало довгострокових позик, то коефіцієнт фінансової стійкості дорівнює попередньому показнику.

Коефіцієнт фінансової залежності є зворотнім від вище згаданих показників. Так даний показник на початок 2017 року становив 0,40, а на початок 2019 року зменшився на 0,3 та становив 0,1. Плече фінансового важеля є найвагомим показником і свідчить про автономність підприємства. Так, згідно таблиці 2.6. даний показник протягом досліджуваного року зменшився на 0,5, і на початок 2017 року становить 0,11.

2.4 Аналіз динаміки доходу та показників прибутковості

Для аналізу й оцінки рівня та динаміки показників прибутку будують таблицю (таблиця 2.6), в якій використовуються дані бухгалтерської звітності підприємства (форма №2 «Звіт про фінансові результати»).

Загальний фінансовий результат діяльності підприємства – балансовий прибуток, формалізований розрахунок якого може бути представлений формулою:

$$P = P^p \pm P^{in} \pm P^{pz} \quad (2.19)$$

де P^b – балансовий прибуток (збиток); P^p – прибуток (збиток) від реалізації продукції (робіт, послуг); P^{in} – прибуток (збиток) від іншої реалізації; P^{pz} – результат від інших позареалізаційних операцій. Результат від реалізації продукції визначається таким чином:

$$P^p = N^p - S^p - H^p \quad (2.20)$$

де N^p – виручка від реалізації продукції; S^p – витрати на виробництво реалізованої продукції; H^p – податки (ПДВ, акцизи, спецподатки та експортні мита).

Проаналізувавши динаміку прибутку, можна зробити наступний висновок, що чистий прибуток за 2018 рік склав 973,5 тис. грн., що на 111,4 тис. грн. більше ніж у 2017 році. Це пов'язано зі збільшенням прибутку від реалізації продукції на 131,9 тис. грн., збільшення прибутку від операційної

діяльності на 121,3 тис. грн., збільшення прибутку від звичайної діяльності на 117,9 тис. грн.

Найважливіший складник загальної величини прибутку – це прибуток від реалізації продукції або валовий прибуток, величина якого формується під впливом таких показників-факторів: обсяг реалізації; структура продукції; відпускні ціни на сировину, матеріали, паливо, тарифи на енергію та перевезення; рівень витрат матеріальних і трудових ресурсів тощо.

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки балансового прибутку ТОВ «Трансінвестсервіс»

Показники	2017	2018	2019	Зміна (+,-)	
				2018 до 2017	2019 до 2018
Прибуток від реалізації продукції	0,3	809,4	941,3	809,1	131,9
Прибуток від операційної діяльності	636,7	995,0	1116,3	358,3	121,3
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	599,5	864,3	982,2	264,8	117,9
Податок на прибуток	0,1	2,2	8,7	2,1	6,5
Усього прибутку від звичайної діяльності	599,4	862,1	973,5	262,7	111,4
Чистий прибуток	599,4	862,1	973,5	262,7	111,4

За даними таблиць можна зробити висновок, дохід від реалізації на підприємстві зазнав значного приросту: 350,98% у 2017 році та 49,06% у 2018 році. Але приріст собівартості продукції у 2017 році склав 305,42%, у 2018 році 52,75%, що вплинуло негативно на зростання прибутку. Значний приріст чистого прибутку у 2017 році відбувся за рахунок приросту валового прибутку 269700,0%, у 2018 році 16,3%.

Таблиця 2.7

**Аналіз змін фінансових результатів підприємства ТОВ
«Трансінвестсервіс» за 2018 рік**

№ п/п	Назва показників	Код рядка	Абсолютні величини	Питома вага%	Темп росту%
1	2	3	4	5	6
1	Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	7471,7	100,0	450,98

2	Податок на додану вартість	015	1245,3	16,67	450,99
3	Чистий дохід від реалізації продукції	035	6226,4	83,33	450,98
4	Собівартість реалізованої продукції	040	5417,3	74,9	405,42
5	Валовий прибуток	050	809,1	8,43	269800,0
6	Інші операційні доходи	060	-1058,2	8,33	43,05
7	Інші операційні витрати	090	-1189,5	0,11	0,88
8	Адміністративні витрати	070	582,1	6,29	2770,18
9	Витрати на збут	080			
10	Фінансові результати від операційної діяльності	100	358,3	10,36	156,27
11	Інші доходи	130	2,8	0,04	566,67
12	Інші витрати	160	96,3	1,40	354,76
13	Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	170	264,8	9,0	144,17
14	Податок на прибуток	180	2,1	0,02	2200,0
15	Фінансові результати від звичайної діяльності	190	262,7	8,98	143,83
16	Чистий прибуток	220	262,7	8,98	143,83

Таблиця 2.8

Аналіз змін фінансових результатів підприємства ТОВ

«Трансінвестсервіс» за 2019 рік

№ п/п	Назва показників	Код рядка	Абсолютні величини	Питома вага у %	Темп росту у %
1	2	3	4	5	6
1	Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	5580,7	100,0	158,13
2	Податок на додану вартість	015	930,1	16,67	158,13
3	Чистий дохід від реалізації продукції	035	3924,9	78,55	149,06
4	Собівартість реалізованої продукції	040	3793	72,3	152,75
5	Валовий прибуток	050	131,9	6,20	116,3
6	Інші операційні доходи	060	-118,6	4,49	85,18
7	Інші операційні витрати	090	196,5	1,36	1971,43
8	Адміністративні витрати	070	-304,5	1,97	49,58
9	Витрати на збут	080			
10	Фінансові результати від операційної діяльності	100	121,3	7,35	112,19
11	Інші доходи	130	-2,7	0,01	20,59
12	Інші витрати	160	0,7	0,89	100,52

13	Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	170	117,9	6,47	113,64
14	Податок на прибуток	180	6,5	0,06	395,45
15	Фінансові результати від звичайної діяльності	190	111,4	6,41	112,92
16	Чистий прибуток	220	111,4	6,41	112,92

Розглянемо також деякі важливі показники рентабельності, що застосовуються в світовій практиці.

Коефіцієнт прибутковості (інше найменування цього показника коефіцієнт «прибуток / продаж» (норма чистого прибутку). Він показує, який чистий прибуток з однієї гривні продажу отримало підприємство. Розраховується за формулою:

Коефіцієнт прибутковості = Чистий прибуток (ряд. 220 ф. 2) / Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт., послуг) (ряд. 035 ф. 2)

Для підприємства, що аналізується, коефіцієнт прибутковості в 2017 році склав $599,4 : 1774 = 0,34$. Це означає, що після вирахування з отриманого доходу всіх витрат залишається 0,34 грн. прибутку від кожної гривні продажу. У 2018 році коефіцієнт прибутковості склав $862,1 : 8000,4 = 0,11$, що означає 0,11 грн. прибутку від кожної гривні продажу. Коефіцієнт прибутковості знизився на 0,23 грн. У 2019 році коефіцієнт прибутковості склав $973,5 : 11925,3 = 0,08$, що означає 0,08 грн. прибутку від кожної гривні продажу. Коефіцієнт прибутковості знизився на 0,03 грн.

Перш ніж розглянути другий коефіцієнт рентабельності прибуток на активи, розглянемо такі показники, як коефіцієнт оборотності активів та окупність витрат.

Таблиця 2.9

Зміна коефіцієнта оборотності активів

Коефіцієнт оборотності активів	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Чиста реалізація/ вартість активів на кінець року	$1774/1801,5=0,98$	$8000,4/2665,5=3,00$	$11925,3/2654,1= 4,49$

Дані цієї таблиці свідчать про підвищення оборотності активів підприємства в 2019 році порівняно з 2017–2018 роками.

Прибуток на активи (інше найменування цього показника – коефіцієнт «прибуток / актив» (ROA – Return on Assets). Він характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання прибутку, тобто показує, який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства. Визначається як відношення чистого прибутку до вартості активів на кінець року: $\text{Прибуток на активи} = \text{Чистий прибуток} / \text{Активи на кінець періоду}$. Для підприємства, що аналізується, прибуток на активи в 2017 році склав $599,4 : 1801,5 = 0,33$, тобто кожна гривня активів принесла підприємству прибуток 0,33 грн. У 2018 році прибуток на активи склав $862,1 : 2665,5 = 0,32$, тобто 0,32 грн. У 2019 році прибуток на активи склав $973,5 : 2654,1 = 0,37$, тобто 0,37 грн.

Дані свідчать про збільшення коефіцієнта ROA, тобто про збільшення прибутку на активи в 2019 році порівняно з 2018 роком на 0,05 грн. на 1 грн. активів. Зазначимо, що коефіцієнт ROA, об'єднує два показники: частку прибутку в одній гривні реалізації та оборот активів. Вище ми розглянули, що частка прибутку в одній гривні реалізації обчислюється за допомогою коефіцієнта прибутковості, а оборот активів – за допомогою коефіцієнта оборотності активів. Тобто, добуток названих показників дорівнює значенню коефіцієнту прибутку на активи (ROA). Наглядно це видно з такої схеми: $\text{Прибуток на активи} = \text{Коефіцієнт прибутковості} \times \text{Коефіцієнт оборотності активів} = \text{Чистий прибуток} / \text{Чиста реалізація} \times \text{Чиста реалізація} / \text{Активи} = \text{Чистий прибуток} / \text{Активи}$.

Використаємо цю залежність для аналізу причин зміни рентабельності активів, для чого в таблиці зробимо розрахунок коефіцієнта ROA за допомогою названих показників.

Таблиця 2.10

Розрахунок коефіцієнта ROA

Роки	Прибуток на активи ROA	Коефіцієнт прибутковості	Коефіцієнт оборотності активів
2017	0,33 = 0,34 x 0,98		
2018	0,32 = 0,11 x 3,00		
2019	0,37 = 0,08 x 4,49		

З даних таблиці №2.4.5. видно, що на збільшення прибутку на активи в 2009–2010 роках вплинуло збільшення коефіцієнтів оборотності активів.

Коефіцієнт прибуток на капітал (ROE Return on Equity)) Характеризує ефективність використання підприємством власного капіталу: Рентабельність капіталу = Чистий прибуток (ряд. 220 ф. 2) / Власний капітал на кінець періоду.

Наприклад, для підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс» прибуток на капітал за роками склав: у 2017 році 599,4: 11,3 = 53,04, у 2018 році 862,1: 33,4 = 25,81, а у 2019 році 973,5: 27,6 = 35,27.

Дані свідчать про зниження коефіцієнта ROE, тобто про зниження прибутковості капіталу в 2019 році порівняно з 2017 роком.

Для аналізу причин зміни коефіцієнта ROE доцільно застосовувати рівняння Дюпона. Наведемо це рівняння:

$$ROE = ROA \times (\text{Активи: Власний капітал}).$$

У рівнянні Дюпона коефіцієнт ROE розкладений на такі складові: прибутковість активів і коефіцієнт фінансового важеля (фінансового левериджу), який обчислюється як співвідношення: Активи / Власний капітал. У 2017 році коефіцієнт фінансового левериджу 1801,5: 11,3 = 159,4, у 2018 році коефіцієнт фінансового лівериджу 2665,5: 33,4 = 79,8, у 2019 році він склав 2654,1: 27,6 = 96,16. Тобто це рівняння наглядно показує, що прибутковість власного капіталу залежить від прибутковості активів і фінансового левериджу. Наглядно це видно з такої схеми: Рентабельність: = Прибуток на активи x Активи / Власний капітал – Чистий прибуток / Активи x Активи / Власний капітал – Чистий прибуток / Власний капітал

Використаємо цю залежність для аналізу причин зміни рентабельності капіталу, для чого в таблиці зробимо розрахунок коефіцієнта ROE за допомогою рівняння Дюпона.

Таблиця 2.11

Розрахунок коефіцієнта ROE за допомогою рівняння Дюпона

Роки	Прибуток на капітал <i>ROE</i>	Прибуток на активи (<i>ROA</i>)	Коефіцієнт фінансового левериджу
2017	$53,04 = 0,33 \times 159,4$		
2018	$25,81 = 0,32 \times 79,8$		
2019	$35,27 = 0,37 \times 96,16$		

Загальноприйнятих значень рентабельності, на які можна орієнтуватись, при аналізі не існує, тому зростання вищезгаданих показників у динаміці за періодами звітності розглядається як позитивна тенденція, а відсутність росту як негативна. Підприємство повинно прагнути до того, щоб темпи зростання прибутку перевищували темпи зростання виручки, які, в свою чергу, перевищували б темпи зростання активів.

2.5 Моделі чинників оцінки ступеня ймовірності банкрутства підприємства

В умовах ринкової економіки одним із пріоритетів державної політики є оздоровлення господарського середовища. Від діяльності держави за цим напрямом залежить, насамперед, поліпшення бізнес-середовища та інвестиційного іміджу країни. Наприклад, цьому сприяє ефективне функціонування інституту банкрутства. Можна стверджувати, що він є невід'ємним атрибутом механізму державного регулювання економіки, а процедура банкрутства використовується для очищення ринку від неефективних суб'єктів господарської діяльності. Якщо ж економіка

виводиться з кризового стану, то потрібний механізм противаги, спрямований на відновлення платоспроможності підприємств-боржників. Для цього необхідно визначати ймовірність банкрутства стратегічних, містоутворюючих та соціально важливих підприємств, заздалегідь застосовувати заходи з випереджувальної фінансової санації та організаційної реструктуризації.

Щоб більш результативно запобігати банкрутству, необхідно вирішити завдання запровадження ефективних, адаптованих до вітчизняних умов, механізмів визначення ймовірності банкрутства ще до виникнення явних ознак неплатоспроможності підприємства, а також створити відповідну систему моніторингу роботи підприємств на рівні регіонів.

Аналіз літератури показує, що у даний час найбільш широкого застосування набули такі методичні підходи до побудови методів прогнозування банкрутства:

а) визначення незадовільної структури бухгалтерського балансу підприємства за допомогою методів коефіцієнтного аналізу, формування комплексної бальної оцінки фінансового стану підприємства, визначення рейтингового числа, інтегральної рейтингової оцінки підприємства, тощо;

б) система показників У. Бівера для оцінки фінансового стану з метою діагностики банкрутства та інші подібні системи показників;

в) моделі інтегральної оцінки загрози банкрутства підприємства, засновані на обліку найважливіших показників, що допомагають виявити кризовий фінансовий стан підприємства, двофакторна модель, Z-розрахунки Е. Альтмана, спеціальні багатофакторні регресійні моделі на основі використання прийомів статистичного методу, який називають «аналізом множинних дискримінант, тощо.

Зокрема, методи структурного бухгалтерського та коефіцієнтного аналізу використовуються у вітчизняних методиках та методиках інших держав. Наприклад, відповідно до «Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з

приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» поточною неплатоспроможністю може характеризуватися фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідає законодавчому визначенню як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого терміну їх сплати, тому числі із заробітної плати, також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів, не інакше як через відновлення платоспроможності.

Економічним показником ознак поточної платоспроможності (Пп) за наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$\text{Пп} = \text{A040} + \text{A045} + \text{A220} + \text{A230} + \text{A240} - \text{П620} \quad (2.21)$$

де A040, A045, A220, A230, A240 – відповідні рядки активу балансу, П620 – підсумок IV розділу пасиву балансу.

$$\text{Пп } 2017 = 10 - 7,5 = 2,5$$

$$\text{Пп } 2018 = 13,9 - 849,4 = -835,5$$

$$\text{Пп } 2019 = 11,9 - 2337,2 = -2325,3$$

Від'ємний результат алгебраїчної суми зазначених статей балансу свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності.

Фінансовий стан підприємства, в якого на початку й наприкінці звітного кварталу існують ознаки поточної неплатоспроможності, відповідає законодавчому визначенню боржника, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів протягом трьох місяців після настання встановленого терміну їх сплати.

Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, існують, якщо на початку й наприкінці звітного кварталу, що передував поданню заяви щодо порушення справи про банкрутство, мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття (Кп) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (Кз) наприкінці звітного кварталу менші за їх нормативні значення – 1.5 та 0,1 відповідно.

Коефіцієнт покриття характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів і визначається як відношення суми оборотних коштів до загальної суми поточних зобов'язань за кредитами банку, інших позикових коштів і розрахунків з кредиторами, що визначається за формулою:

$$K_p = A_{260} : P_{620} \quad (2.22)$$

де A260 – підсумок II розділу активу балансу.

$$K_{p2017} = 1776,2 : 7,5 = 236,8$$

$$K_{p2018} = 2633,1 : 849,4 = 3,10$$

$$K_{p2019} = 2621,8 : 2337,2 = 1,12$$

Таким чином, Кп має тенденцію до зниження, а у 2019 році є менш за нормативний показник.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової сталості, і визначається як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів.

$$K_z = (P_{380} - A_{80}) : A_{260} \quad (2.23)$$

де P380 – підсумок розділу I пасиву балансу,

A80, A260 – підсумки I та II розділів активу балансу відповідно.

$$K_{z2017} = (11,3 - 25,3) : 1776,2 = -0,008$$

$$K_{z2018} = (33,4 - 32,4) : 2633,1 = 0,0004$$

$$K_{z2019} = (27,6 - 32,3) : 2621,8 = -0,002$$

На підставі зроблених розрахунків, можна зробити висновок, що коефіцієнт забезпечення власними засобами є дуже низьким і свідчить про недостатність власних оборотних коштів у підприємства.

Якщо наприкінці звітнього кварталу хоча б один із зазначених коефіцієнтів перевищує його нормативне значення або протягом звітнього кварталу спостерігається їх зростання, перевага повинна надаватися позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство.

Якщо протягом терміну, встановленого планом санації боржника, забезпечується позитивний показник поточної платоспроможності та перевищення нормативного значення коефіцієнта покриття за наявності тенденції зростання рентабельності, платоспроможність боржника може вважатися відновленою, (відсутні ознаки потенційного банкрутства).

Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибутку, то такий його фінансовий стан характеризується ознаками надкритичної неплатоспроможності, коли задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Наявність ознак надкритичної неплатоспроможності відповідає фінансовому стану боржника, коли він відповідно до закону, зобов'язаний звернутися протягом місяця до господарського суду з заявою щодо порушення справи про банкрутство, тобто коли задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання його грошових зобов'язань у повному обсязі перед іншими кредиторами.

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибуткове працюючого суб'єкта підприємницької діяльності і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, Методичними рекомендаціями пропонується проводити

систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера.

Проте у згаданих Методичних рекомендаціях коефіцієнт Бівера помилково розраховується як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань за формулою:

$$Кб = (Ф220 - Ф260) : (П480 + П620) \quad (2.24)$$

де Кб – коефіцієнт Бівера, Ф220, Ф260 – чистий прибуток і амортизація, наведені у рядках 220 і 260 форми №2 «Звіт про фінансові результати», відповідно П480, П620 – довгострокові ф поточні зобов'язання, наведені у рядках 480 і 620 форми №1 «Баланс».

У чисельнику коефіцієнта Бівера повинна стояти не різниця, а сума показників (чистий прибуток і амортизація).

$$Кб_{2017} = (599,4 + 5) : (1782,7 + 7,5) = 604,4 : 1790,2 = 0,34$$

$$Кб_{2018} = (862,1 + 8,5) : (1782,7 + 849,4) = 870,6 : 2632,1 = 0,33$$

$$Кб_{2019} = (973,5 + 5,3) : (289,3 + 2337,2) = 978,8 : 2626,5 = 0,37$$

Ознакою формування незадовільної структури балансу є такий фінансовий стан підприємства, за якого протягом тривалого часу (1,5–2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,17. За міжнародними стандартами значення коефіцієнта Бівера повинне знаходитися в інтервалі 0,17–0,40, коли рівень його платоспроможності оцінюється як середній. За $Кб < 0,17$ рівень платоспроможності підприємства низький, а за $Кб > 0,40$ – високий.

Розрахунки за методом Бівера свідчать про те, що рівень платоспроможності підприємства оцінюється як середній

Зауважимо, що коефіцієнт У.Бівера базується на інваріантному аналізі і був розроблений ще у 1966 році, з того часу з'явилося чимало нових методичних підходів до побудови моделей, що застосовуються для виявлення ймовірності банкрутства: багатофакторна регресія, дискримінантний аналіз, логістична регресія та аналіз ризиків.

Проте, ще рано стверджувати про повне вирішення проблеми. Наприклад, у нещодавно опублікованій праці У. Бівера розглядається принципово нова модель:

$$\ln h_j(t) = a(t) + BX_j(t) \quad (2.25)$$

де $h_j(t)$ – показник ризику банкрутства для компанії j у момент часу t , B – вектор постійних коефіцієнтів, X – матриця спостережень фінансових коефіцієнтів, що змінюються з часом.

У ролі фінансових коефіцієнтів використовуються показники ROA (відношення чистого прибутку до вартості повних активів), LTA (відношення повних зобов'язань до вартості повних активів), ETL (відношення прибутку до сплати податків, відсотків, обліку знецінювання плюс амортизація /EBITDA/ до вартості повних активів).

Професор Е.І. Альтман застосував прямий статистичний метод, що дозволив оцінювати вагу окремих розрахункових показників; вони були включені в модель як змінні. У своїх дослідженнях Альтман, як і Бівер, використовував дані стабільних фірм і компаній, які пізніше, протягом п'яти років, збанкрутіли. Альтман застосував методи дискримінантного аналізу для оцінки рівня комерційного ризику. Його метою було визначення можливостей використання моделі для диференціації фірм, перед якими не стоїть загроза банкрутства, і компаній з високою вірогідністю майбутнього краху. Методологія ґрунтується, перш за все, на кількісних показниках (на показниках, які можна розрахувати), а так звана фінансова філософія (позиція керівництва, відповідність його дій фінансовим можливостям фірми) аналізується тільки частково, головним чином при розгляді спірних або незрозумілих результатів, як буде показано нижче. Спочатку Альтман включив в свою модель 22 фінансові коефіцієнти (незалежних змінних), які згодом скоротив до п'яти найважливіших. За допомогою свого аналітичного методу він вивів наступне рівняння надійності (показник, так звана модель Z Альтмана – « Z score model»):

$$Z = 1,2 X_1 + 1,4 X_2 + 3,3 X_3 + 0,6 X_4 + 1,0 X_5, \quad (2.26)$$

Де коефіцієнти є вагою окремою екзогенних змінних,

X_1 = робочий капітал/активи;

X_2 = нерозподілений прибуток / активи;

X_3 = ЕВІТ (експлуатаційний прибуток) /активи;

X_4 = ринкова вартість власного капіталу / бухгалтерська (балансова, облікова) вартість заборгованості;

X_5 = виручка (загальний дохід) /активи.

В результаті підрахунку Z – показника для конкретного підприємства робиться висновок:

якщо $Z < 1,81$ – дуже висока ймовірність банкрутства;

якщо $1,81 > Z < 2,7$ – висока ймовірність банкрутства;

якщо $2,7 > Z < 2,99$ – можливо банкрутство;

якщо $Z > 3,0$ – ймовірність банкрутства у край малу.

X_1 2017 1776,2: 1801,5 = 0,98

X_2 2017 (-34,9): 1801,5 = -0,019

X_3 2017 599,5: 1801,5 = 0,33

X_4 2017 11,3: 1790,2 = 0,006

X_5 2017 1774: 1801,5 = 0,98

$Z_{2017} = (1,2 \times 0,98) + [1,4 \times (-0,019)] + (3,3 \times 0,33) + (0,6 \times 0,006) + (1,0 \times 0,98) = 1,18 - 0,03 + 1,09 + 0,004 + 0,98 = 3,224$

X_1 2018 2633,1: 2665,5 = 0,98

X_2 2018 (-14,8): 2665,5 = -0,006

X_3 2018 864,3: 2665,5 = 0,32

X_4 2018 33,4: 2632,1 = 0,012

X_5 2018 8000,4: 2665,5 = 3,00

$Z_{2018} = (1,2 \times 0,98) + [1,4 \times (-0,006)] + (3,3 \times 0,32) + (0,6 \times 0,012) + (1,0 \times 3,00) = 1,18 - 0,008 + 1,06 + 0,007 + 3,00 = 5,239$

X_1 2019 2621,8: 2654,1 = 0,98

X_2 2019 (-18,6): 2654,1 = - 0,007

X_3 2019 982,2: 2654,1 = 0,37

$$X4\ 2019\ 27,6: 2626,5 = 0,010$$

$$X5\ 2019\ 11925,3: 2654,1 = 4,49$$

$$Z2019 = (1,2 \times 0,98) + [1,4 \times (-0,007)] + (3,3 \times 0,37) + (0,6 \times 0,010) + (1,0 \times 4,49) = 1,18 - 0,01 + 1,22 + 0,006 + 4,49 = 6,886$$

Модель Альтмана дає достатньо точний прогноз ймовірності банкрутства з тимчасовим інтервалом 1–2 року. За отриманими даними, ймовірність банкрутства підприємства украй мала. Загалом можна сказати, що застосування методу Альтмана дозволяє прогнозувати фінансовий розвиток компанії і на даний момент використовується в світовій практиці.

В світі функціонуючої фінансової інфраструктури переважна більшість фінансових і інших показників змінюється в часі відповідно до змін макроекономічних і інших умов. Економісти з різних країн, на практиці перевіряючи безліч методів, застосовували і модель Альтмана, до різних періодів часу. Після внесення незначних коректив, в запропоновану Альтманом методологію, більшість фінансових експертів згодилася, що його прогнози відрізняються високою працездатністю і статистичною надійністю, тобто за допомогою цих моделей можна максимально точно визначати підприємства, у яких велика ймовірність фінансових «збоїв». Чим ближче банкрутство, тим більше очевидні результати, які показує модель Альтмана, як, втім, і будь-який інший метод.

Перевагою методів, подібних моделі Альтмана, є висока вірогідність, з якою передбачається банкрутство приблизно за два роки до фактичного оголошення конкурсу, недоліком – зменшення статистичної надійності результатів при складанні прогнозів щодо віддаленого майбутнього. Існують різні неформальні критерії, що дають можливість прогнозувати вірогідність потенційного банкрутства підприємства. До їх числа відносяться:

– незадовільна структура майна підприємства, в першу чергу поточних активів. Тенденція до зростання в їх складі важкореалізуємих активів (сумнівної дебіторської заборгованості, запасів товарно-матеріальних

цінностей з тривалим періодом обороту) може зробити таке підприємство нездатним відповідати за своїми зобов'язаннями;

- уповільнення оборотності засобів підприємства (надмірне накопичення запасів, погіршення стану розрахунків з покупцями);
- скорочення періоду погашення кредиторської заборгованості при уповільненні оборотності поточних активів;
- тенденція до витіснення у складі зобов'язань підприємства дешевих позикових засобів дорогими і їх неефективне розміщення в активі;
- наявність простроченої кредиторської заборгованості і збільшення її питомої ваги у складі зобов'язань підприємства;
- значні суми дебіторської заборгованості, відношувані на збитки;
- тенденція випереджаючого зростання найтерміновіших зобов'язань порівняно із зміною високоліквідних активів;
- падіння значень коефіцієнтів ліквідності;
- нераціональна структура залучення і розміщення засобів, формування довгострокових активів за рахунок короткострокових джерел засобів;
- збитки, відбивані в балансі, і ін.

На своєчасне виявлення вказаних причин направлений аналіз ліквідності і поточної платоспроможності підприємства.

Фінансовий аналіз має також в своєму розпорядженні засобу, сприяючи виробленню синтетичного (системного) погляду на фінансове здоров'я підприємства. Наприклад, до найпопулярніших методів використання фінансового аналізу відноситься пірамідальна структура фінансових коефіцієнтів, що дозволяє в рамках однієї схеми або таблиці стисло, але разом з тим наочно показати відразу декілька аспектів діяльності підприємства, розкритих фінансовим аналізом, і допомагає зрозуміти взаємозв'язок між ліквідністю, фінансовою структурою і рентабельністю компанії.

2.6 Аспекти підвищення фінансової стійкості і зниження ризику ймовірності банкрутства ТОВ «Трансінвестсервіс»

Антикризове управління (антикризовий менеджмент) стало одним з «найпопулярніших» термінів в діловому житті України. У одних випадках під ним розуміють управління фірмою в умовах загальної кризи економіки, в інших – управління фірмою, на передодні банкрутства, треті ж зв'язують поняття антикризове управління з діяльністю антикризових керівників в рамках судових процедур банкрутства.

Деякі автори вважають, що антикризові заходи слід вживати, коли фінансове положення функціонуючого на ринку підприємства стає вже сумним, а перспектива банкрутства – реальною. Виходячи з цього вони повністю ігнорують діагностику загрози банкрутства на ранніх стадіях її виникнення і акцентують увагу тільки на «лікування» кризи. Інші ж, вважають подібний підхід неприйнятним. Так, наприклад, в своїй книзі «Справочник кризисного управляющего» професор Уткін Е.А. писав:

«Подобный подход – это все равно что «ставить телегу впереди лошади». Главное в антикризисном управлении – обеспечение условий, когда финансовые затруднения не могут иметь постоянный, стабильный характер. Речь о банкротстве при таком подходе быть не должно, поскольку должен быть налажен управленческий механизм устранения возникающих проблем до того, пока они не приняли необратимый характер.»

Деякі ж автори, навпаки, звертають увагу тільки на заходи по діагностиці кризи і механізмах банкрутства і абсолютно забувають про методи антикризового управління.

Найбільш вірним є системний підхід до антикризового управління, коли антикризове управління розглядається як комплекс заходів від попередньої діагностики кризи до методів по його усуненню і подоланню.

Розглянемо на яких принципах базується система антикризового управління. До числа основних принципів відносяться:

а) рання діагностика кризових явищ у фінансовій діяльності підприємства. Враховуючи, що виникнення кризи на підприємстві несе

загрозу самому існуванню підприємства і пов'язане з відчутними втратами капіталу його власників, можливість виникнення кризи повинна діагностуватися на якомога ранніх стадіях з метою своєчасного використання можливостей її нейтралізації;

б) терміновість реагування на кризові явища. Кожне кризове явище, що з'явилося, не тільки має тенденцію до розширення з кожним новим господарським циклом, але і породжує нові супутні йому явища. Тому чим раніше будуть застосовані антикризові механізми, тим більші можливості до відновлення матиме в своєму розпорядженні підприємство;

в) адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його фінансовій рівновазі. Використовувана система механізмів по нейтралізації загрози банкрутства в переважній своїй частині пов'язана з фінансовими витратами або втратами. При цьому рівень цих витрат і втрат повинен бути адекватний рівню загрози банкрутства підприємства. Інакше або не буде досягнутий очікуваний ефект (якщо дія механізмів недостатньо), або підприємство нестиме невиправдано високі витрати (якщо дія механізму надмірна);

г) повна реалізація внутрішніх можливостей виходу підприємства з кризового стану. У боротьбі із загрозою банкрутства підприємство повинне розраховувати виключно на внутрішні фінансові можливості.

Вищевказані принципи є основою організації антикризового управління підприємством. Тепер торкнемося питання яку роль виконує фінансовий менеджмент в антикризовому управлінні.

Практично всі вищевказані автори сходяться на думці, що фінансовий менеджмент є основним елементом антикризового управління. Адже фінансовий менеджмент представляє поєднання стратегічних і тактичних елементів фінансового забезпечення підприємництва, що дозволяють управляти грошовими потоками і знаходити оптимальні рішення. Посилення контролю за грошовими коштами украй необхідне будь-якому підприємству, що тим більше знаходиться у стадії кризи. Величезна роль фінансового

менеджменту і в діагностиці кризових ситуацій, оскільки однією із задач фінансового менеджменту, є аналіз фінансового стану підприємства. Аналізуючи фінансовий стан підприємства можливо встановить зачатки кризи на якомого ранніх етапах розвитку. Ринкова економіка виробила значну систему фінансових методів попередньої діагностики і можливого захисту підприємства від банкрутства.

Отже, можна зробити наступні висновки, що антикризове управління – це цілий комплекс взаємозв'язаних заходів від ранньої діагностики кризи до заходів по його подоланню. Антикризове управління базується на деяких принципах, які і відрізняють антикризове управління від звичного. Велику роль в антикризовому управлінні виконує фінансовий менеджмент

Як вже мовилося, зовнішній керівник на підставі глибокого аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства виявляє чинники, що привели до кризи на підприємстві, і указує їх в плані зовнішнього управління.

Крім того, в план зовнішнього управління (стабілізаційну програму) входить комплекс заходів, направлених на відновлення платоспроможності підприємства. Саме тут починають виявлятися принципові відмінності антикризового управління від звичного. Ці відмінності полягають в зміні критеріїв ухвалення рішень.

В рамках «нормального» управління даний критерій можна звести до досягнення стратегічних цілей розвитку в довгостроковому аспекті і максимізації прибутку в короткостроковому. Під час переходу підприємства в кризовий стан в довгостроковому аспекті метою є повна фінансова стабілізація, а в короткостроковому аспекті критерієм стає максимізація або економія грошових коштів.

Сміливо можна сказати, що криза на підприємстві означає дефіцит грошових коштів для підтримки поточної господарської (виробництва) і фінансової (кредитори) потреб в оборотних коштах. Цьому визначенню відповідає наступна нерівність:

Грошові кошти < Поточна господарська потреба в оборотних коштах +
Поточна фінансова потреба в оборотних коштах

Поточна фінансова потреба в оборотних коштах (ПФП) – найпростіша і зрозуміліша частина формули. ПФП визначається як сума майбутніх на момент розрахунку формули виплат по поверненню боргів (включаючи відсотки по них), а також штрафів і пені (у разі прострочених платежів) за планований період. Покривається грошовими коштами або прийнятними для кредиторів за змістом і умовам взаємозаліковими операціями.

Поточна господарська потреба в оборотних коштах (ПГП) є різницею між сумою виробничих і невиробничих витрат на планований період, з одного боку, і об'ємом виробничих запасів підприємства в межах розмірів, передбачених кошторисом, з іншою. Іншими словами, якщо по кошторису місячна витрата сировини А складає 10 млн. грн., тоді як на складі його є лише на 8 млн., то ПГП складає 2 млн. грн. Якщо ж сировини на складі на 12 млн., то потреба в оборотних коштах відсутня («негативної» потреби при цьому не виникає).

Визначення порогового значення ПГП, неможливість забезпечення якого є критичним, залежить від галузевої приналежності і інших особливостей підприємства. Наприклад, в хімії і металургії існує мінімальний технологічно допустимий об'єм виробництва, а для металообробки немає. Об'єм постійних (накладних) витрат також не може служити однозначним критерієм порогового значення потреби в оборотних коштах, оскільки може бути скоректований. ПГП покривається грошовими коштами або прийнятними для підприємства за змістом і умовам взаємозаліку (тобто поставкою в потрібні терміни за прийнятною ціною саме тих товарів і послуг, на які і були б витрачені грошові кошти підприємства).

Грошові кошти – власне грошові і еквівалентні їм кошти (в даний час до 85% всіх розрахунків здійснюється взаємозаліком). Сума грошових коштів є показовою для визначення кризового стану підприємства.

По-перше, кожна операція взаємозаліку може бути достатньо легко приведена до грошової оцінки (з урахуванням вартісних і тимчасових втрат).

По-друге, конкретні короткострокові активи сильно відрізняються по ступеню ліквідності. Так, дебіторська заборгованість може бути безнадійною незалежно від формальних термінів і зобов'язань по її погашенню, а запаси готової продукції – мертвим вантажем. При цьому їх наявність ніяк не забезпечує реальної платоспроможності підприємства, яку зрештою визначають саме грошові кошти.

Уточню, згаданий вище еквівалент грошових коштів – це величина покриття потреби підприємства в оборотних коштах за конкретний період часу негрошовими видами короткострокових активів підприємства. Наприклад, якщо партія готової продукції вартістю 100 млн. грн. буде протягом місяця шляхом взаємозаліку обмінена на сировині для виробництва на суму 90 млн., то вона є місячним еквівалентом грошових коштів у розмірі 90 млн. грн.

Фінансова стабілізація на підприємстві в умовах кризової ситуації по отже здійснюється по трьох етапах:

- а) усунення неплатоспроможності;
- б) відновлення фінансової стійкості;
- в) забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді.

Усунення неплатоспроможності може і повинна здійснюватися заходами, не прийнятними з позицій звичного управління. Антикризове управління допускає будь-які втрати (у тому числі і майбутні), ціною яких можна добитися відновлення платоспроможності підприємства сьогодні.

Настання неплатоспроможності означає перевищення витрачання грошових коштів над їх надходженням в умовах відсутності резервів покриття, тобто утворюється «кризова яма». У цей момент найчастіше і починаються «проблеми» з кредиторами підприємства. Кредитори, намагаються повернути свої засоби шляхом арештів майна. Всі засоби, що надходять на рахунок підприємства автоматично блокуються і списуються на

користь кредиторів, діяльність підприємства заморожується, а штрафи і пені продовжують нараховуватися.

Суть даного етапу стабілізаційної програми полягає в маневрі грошовими потоками для заповнення розриву між їх витрачанням і надходженням. Маневр здійснюється як вже вилученими і матеріалізованими в активах підприємства коштами, так і тими, що можуть бути одержані, якщо підприємство переживе кризу.

Заповнення «кризової ями» може бути здійснене і збільшенням надходження грошових коштів (максимізацією), і зменшенням поточної потреби в оборотних коштах (економією).

Розглянемо заходи стабілізаційної програми, що забезпечують рішення цієї задачі.

Збільшення грошових коштів засноване на перекладі активів підприємства в грошову форму. Це вимагає рішучих і нерідко шокуючих звичного керівника підприємства кроків, оскільки пов'язано із значними втратами. Методи визначення прийняттого рівня втрат (дисконту) в даній роботі не розглядаються, проте відзначимо, що втрати неминучі.

Продаж короткострокових фінансових вкладень – найбільш простий крок, що напрошується, для мобілізації грошових коштів. Як правило, на кризових підприємствах він вже зроблений. Ще одне зауваження. В умовах фактичної стагнації фондового ринку дисконт при продажу цінних паперів безглуздо розраховувати – вони йдуть за тією ціною, по якій їх готові купити.

Продаж дебіторської заборгованості також очевидний і робиться в даний час багатьма підприємствами. Специфіка цього заходу в рамках стабілізаційної програми полягає у тому, що дисконт тут може бути набагато більше, чим представляється керівництву кризового підприємства. В деяких випадках розрахунковий дисконт може скласти трохи менше 100%, що, як і у випадку з короткостроковими фінансовими вкладеннями, означає продаж за будь-якою пропонуваною ціною.

Продаж запасів готової продукції складніший, оскільки, по-перше, припускає продаж із збитками, а по-друге, веде до ускладнень з податковими органами. Проте, як вже наголошувалося, суть стабілізаційної програми полягає в маневрі грошовими коштами. Збитками в даному випадку є жертва частини вилучених у минулому грошових коштів, а проблеми із сплатою податків при такій реалізації закриваються зменшенням можливих майбутніх надходжень.

Продаж надмірних виробничих запасів. Наявність на складі сировини А на місяць є надмірним запасом, якщо сировини Б залишилося на один тиждень, а грошей для його закупівлі немає. Тому для забезпечення виробництва необхідно реалізувати частину запасів сировини А, навіть за ціною нижче купувальною і не дивлячись на те, що через деякий час його знову доведеться закупляти, ймовірно, за вищою ціною. Це ще один приклад маневру минулими і майбутніми грошовими коштами.

Продаж інвестицій (дезінвестування) може виступати як зупинка інвестиційних проектів, що ведуться, з продажем об'єктів незавершеного будівництва і невстановленого устаткування або як ліквідація участі в інших підприємствах (продаж часток). Рішення про дезінвестиції ухвалюється на підставі аналізу термінів і об'ємів повернення засобів на вкладений капітал. При цьому стратегічні міркування не виконують визначальної ролі – якщо конкретний інвестиційний проект почне давати віддачу за межами горизонту антикризового управління, він може бути ліквідований. Збереження довгострокових інвестиційних проектів в умовах кризи – вірний шлях до банкрутства і ліквідації підприємства.

Продаж нерентабельних виробництв і об'єктів невиробничої сфери найбільш складний і припускає особливий підхід. Частина нерентабельних виробничих об'єктів як правило, входить в основний технологічний ланцюжок підприємства. При цьому в стабілізаційній програмі неможливо коректно визначити, які з них має значення зберегти, а які у будь-якому випадку слід ліквідовувати – це вимагає детального аналізу, здійсненого

тільки в рамках реструктуризації. Та ж проблема присутня і при заходах щодо зменшення ПГП.

Для того, щоб мінімізувати ризик від подібного кроку, необхідно ранжирувати виробництва по ступеню залежності від них технологічного циклу підприємства. Ранжирування зважаючи на стислі терміни здійснюється переважно експертним методом, з урахуванням наступних правил:

а) першу чергу продажу підлягають об'єкти невикробничої сфери і допоміжні виробництва, що використовують універсальне технологічне устаткування (наприклад, ремонтно-механічні і будівельно-ремонтні цехи). Їх функції передаються зовнішнім підрядчикам;

б) у другу чергу ліквідовуються допоміжні виробництва з унікальним устаткуванням (цехи підготовки виробництва, окремі ремонтні підрозділи). Відсутність цих виробництв в майбутньому можна буде компенсувати як за рахунок покупки відповідних послуг, так і їх відтворення в економічно виправданих масштабах при необхідності;

в) у третю чергу позбавляються від нерентабельних об'єктів основного виробництва, що знаходяться на самому початку технологічного циклу (ливарні і ковальсько-пресові цехи). Їх функції також передаються зовнішнім постачальникам. В деяких випадках об'єкти другої і третьої черг доцільно поміняти місцями.

г) у четверту (останню) чергу відмовляються від нерентабельних виробництв, що знаходяться на кінцевій стадії технологічного циклу. Причому така міра швидше прийнятна для підприємств, що володіють не однією, а декількома технологічними ланцюжками, а також для підприємств, напівфабрикати яких мають самостійну комерційну цінність. Особливо якщо ці напівфабрикати більш рентабельні, ніж кінцевий продукт, що нерідко зустрічається на хімічних заводах.

Ліквідація об'єктів основного виробництва в жорстких умовах антикризового управління вельми небажана і допустима тільки як крайній захід. Продаж основних фондів швидше за все доведеться виробляти за

ціною нижче за їх балансову вартість, а це означає проблеми з оподаткуванням в майбутньому.

Суть відновлення фінансової стійкості – максимально швидке і радикальне зниження неефективних витрат. Хоча неплатоспроможність підприємства може бути усунена в перебігу короткого періоду за рахунок здійснення продажу «непотрібних» активів, причини, що генерують неплатоспроможність, можуть залишатися незмінними, якщо не буде відновлена до безпечного рівня фінансова стійкість підприємства. Це дозволить усунути загрозу банкрутства не тільки в короткому, але і у відносно тривалішому проміжку часу.

Зупинка нерентабельних виробництв – перший крок, який необхідно зробити. Якщо збиткове виробництво недоцільне або його неможливо продати, то його потрібно зупинити, щоб негайно виключити подальші збитки. Виняток становлять об'єкти, зупинка яких приведе до зупинки всього підприємства. Критерії ранжирування виробництв тут ті ж, що і при їх ліквідації.

На даному етапі, як правило, трапляються дві помилки. Перша полягає у тому, що виробництво продовжують експлуатувати, оскільки його продукція знаходить збут, хоча і за ціною нижче за фактичну собівартість. Це достатньо поширена картина на підприємствах, де є можливість спотворення калькуляції собівартості окремих продуктів.

Друга помилка у тому, що виробництво продовжують експлуатувати, оскільки немає засобів на його консервацію. Консервація – міра, природна для нормальних умов господарювання, але неприйнятна для кризових, оскільки є ще одним виразом турботи про майбутнє. Якщо виробництво необхідно зупинити, але немає можливості провести консервацію, то воно повинне бути зупинене без неї (виняток становлять лише ті ситуації, коли дана акція може викликати аварію). При цьому приходом в непридатність устаткування або витрати на його ремонт надалі є ще один приклад маневру відповідно минулими і майбутніми грошовими коштами. Причому

відновлювати устаткування доведеться, тільки якщо повторний пуск виробництва буде стратегічно і економічно виправданий.

Виведення з складу підприємства витратних об'єктів є ще одним способом зняти непродуктивні витрати на об'єкти, які поки не вдалося продати. Всяке подальше фінансування виведених об'єктів виключається, що стимулює підприємницьку ініціативу персоналу останніх.

Вдосконалення організації праці і оптимізація чисельності зайнятих на підприємстві. У докризовій ситуації на більшості підприємств спостерігається надмірна чисельність персоналу, і в період кризи скорочення персоналу стає гострою необхідністю, а це нелегка задача. Якщо на основному виробництві працівників можна скорочувати пропорційно об'єму продукції, що випускається, то персонал допоміжних підрозділів і сфери управління менш пластичний (охороняти підприємство, наприклад, необхідно незалежно від об'єму продукції, що випускається). Скорочення не може відбуватися одночасно. Потрібна, отже, обережність при звільненні персоналу, відмові від виплати доплат і надбавок, знятті соціальних пільг (обід, поліклініка і т. п.). Прямолінійні дії в цій сфері нерідко приводять до плачевних результатів: персонал, що залишився, не в змозі справитися з об'ємом робіт, що різко збільшився, падає зацікавленість в якісному виконанні функцій. Відбувається зниження мотивації персоналу і пов'язане з цим погіршення якості праці. Вже не інтереси фірми, а пошуку іншої роботи коштують на чолі кута поведінки працівника. Так, до того ж, працівники часто просто починають розкрадати підприємства, таким чином компенсуючи зниження доходів.

Разом з тим економія фонду зарплати при її умілому проведенні може стати дієвим чинником антикризового управління. Багато зовнішніх керівників користуються зараз тим, що на більшості підприємств існують борги по заробітній платні перед працівниками і виплати її відбуваються не регулярно. Так, в перший же місяць оголошується, що всім робітникам зменшується заробітна платня, але з умовою її регулярної сплати. Така

політика допомагає уникати протистояння між трудовим колективом і новим управляючим.

Зменшення поточної фінансової потреби на практиці здійснено тільки через ті або інші форми реструктуризації боргових зобов'язань, що залежить від доброї волі кредиторів підприємства. Сама по собі реструктуризація боргів не є специфічним інструментом антикризового управління, оскільки може застосовуватися і при відносно благополучному стані підприємства-боржника. Проте кризова ситуація, з одного боку, декілька полегшує реструктуризацію боргів, а з іншою – виправдовує такі його форми, які у нормальному стані незадовільні.

Викуп боргових зобов'язань з дисконтом – один з найбажаніших заходів. Кризовий стан підприємства-боржника знецінює його борги, тому і виникає можливість викупити їх із значним дисконтом. Тонкість даного рішення в рамках стабілізаційної програми полягає в умовах, на яких можна провести викуп. Ось, на наш погляд, основні з них:

викупаються тільки ті борги, які безпосередньо визначають ПГП, а не ті, термін платежу або стягнення по яких відносно видалений в часі;

сума, яку можна витратити на викуп боргів, залежить від рівня ПГП, тобто не можна витрачати засоби на викуп боргів в збиток господарської діяльності;

допустима ціна викупу боргів обумовлюється власним дисконтом підприємства, тобто викуп боргів повинен розглядатися як інвестиційний проект.

Конвертація боргів в статутний капітал – украй хворобливий крок. Вона може бути здійснена як шляхом розширення статутного фонду (за відсутності формальних обмежень), так і через поступку власниками підприємства частини своєї частки (пакету акцій). Строго регламентованих методів ухвалення такого рішення немає, все визначається під час переговорів з кредиторами.

Форвардні контракти на поставку продукції підприємства за фіксованою ціною можуть стати ще одним способом реструктуризації боргів. Якщо кредитор зацікавлений в даній продукції, йому можна запропонувати зарахувати борг підприємства перед ним як аванс на довгострокові поставки останньої. При цьому контрактна ціна не повинна бути нижчою деякій прогнозованій собівартості продукції.

Вище ми розглянули найрадикальніші заходи вживані під час антикризового управління. Проте, не забуватимемо, що основною метою антикризового управління є «реабілітація» підприємства, тобто повернення підприємства в ряд нормально господарюючих суб'єктів економіки.

Ми розглянули можливості усунення неплатоспроможності і відновлення фінансової стійкості підприємства шляхом продажу «зайвих» активів підприємства і зменшення витрат. Тепер розглянемо заходи для забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді, що можливе тільки при збільшенні грошового потоку від основної діяльності підприємства.

Основними завданнями на даному етапі є:

- підвищення конкурентних переваг продукції;
- збільшення грошового компоненту в розрахунках;
- збільшення оборотності активів.

Тут в першу чергу необхідно звернути увагу на маркетинг. Як відомо, маркетинг одне з самих хворих місць наших підприємств і антикризові керівники повинні вміло проводити маркетингові підприємства, інакше, підприємству не вижити. Суть антикризового маркетингу – діяльність, що перетворює потреби покупця в доходи підприємства.

РОЗДІЛЗ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Зарубіжний досвід оцінки фінансової стійкості підприємства

Аналіз фінансового стану як одна з функцій управління ним являє собою процес дослідження економічної інформації з метою об'єктивної оцінки досягнутого рівня стійкості фінансового стану підприємства і прийняття рішень щодо його поліпшення. Процес проведення аналізу фінансового стану залежить від поставленої мети. В економічному аналізі існує багато різних способів і методик оцінки фінансового стану підприємства: коефіцієнтний; рейтинговий; бальний; методи діагностики банкрутства; за допомоги діагностичної нормативної динамічної моделі; інші методи. Аналіз фінансових коефіцієнтів (коефіцієнтний метод) є однією з головних складових фінансового аналізу. Зручність його застосування обумовлено, головним чином, наявністю необхідної вихідної інформації та інформативністю одержуваних у результаті значень коефіцієнтів. Як показав огляд економічної літератури за оцінкою фінансового становища в зарубіжній практиці немає більш-менш чітко регламентованого набору фінансових коефіцієнтів. Кожен з авторів визначає склад використовуваних їм показників інтуїтивно, без серйозних обґрунтувань. Загальноприйнята класифікація фінансових коефіцієнтів відсутня. Найбільш часто вони класифікуються та відображаються за аспектами фінансового стану (ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, рентабельність, ділова активність), а також за групами користувачів, для яких вони призначаються (для власників, менеджерів, кредиторів). Наявність такої великої кількості недостатньо чітко упорядкованих показників значно ускладнює аналітичну діяльність. Фінансові коефіцієнти, повинні представляти не набір, а систему, тобто не суперечити один одному, не повторювати один одного, не залишати «білих плям» у фінансовій оцінці роботи підприємства.

На сьогодні в світовій практиці склалися досить стабільні підходи до аналізу фінансової звітності підприємств і формування висновків та рекомендацій за результатами аналізу. Використовувані в цьому процесі методики можна умовно поділити на чотири групи: трансформаційні, якісні, коефіцієнтні та інтегральні.

Трансформаційні методики спрямовані головним чином на перетворення звітності у більш зручний для сприйняття вигляд:

- агрегування статей, тобто зміна складу балансових статей;
- доповнення балансу показниками структури, динаміки і структурної динаміки;
- трансформація в уніфіковані форми звітності, тобто відповідно до МСФЗ тощо.

Прийоми дефляції звітності, що використовують офіційні індекси інфляції, іноземні валюти та оцінки експертів, покликані, в першу чергу, забезпечити порівнянність даних різних звітних періодів, проте адекватність подібних методів обмежує низка факторів [7, с. 129].

Таким чином, блок трансформаційних методик носить описувальний характер і, взагалі, не може розглядатися як набір способів оцінки фінансового стану підприємства. Якісні методики оцінки фінансового стану підрозділяються на методики вертикального, горизонтального аналізу, аналізу ліквідності балансу і формалізовані анкетні схеми. Стосовно вертикального аналізу можна зазначити, що однозначно інтерпретувати поточну структуру коштів видається досить складним. Розглядати структуру коштів підприємства щодо якогось єдиного нормативу навряд чи розумно, оскільки специфіка діяльності (навіть у рамках однієї галузі при відмінності у технологічних процесах) неминуче повинна накладати відбиток на структуру активів і зобов'язань [9, с. 119].

Горизонтальний аналіз представляється досить обмеженим з таких причин:

- відбулися зміни, які характеризують дії минулих періодів, і відсутні підстави вважати, що подібні тенденції збережуться і в майбутньому;
- не маючи додаткових даних, неможливо однозначно інтерпретувати розглядаються зміни (абсолютні та відносні);
- деякі результуючі показники обумовлені настільки значним числом факторів, у тому числі і зовнішніх: як економічних, так і політичних, що прогнозувати їх на основі аналізу попередньої динаміки практично неможливо;
- оцінювати зростання ефективності, не маючи даних про реальний стан організації, досить важко;
- формат деяких форм звітності слід видозмінювати, представляючи всі числові дані у вигляді позитивних чисел, так як горизонтальний аналіз негативних числових даних не наочний і може викликати труднощі у інтерпретації [9, с. 122–124].

Коефіцієнтний аналіз є одним з найбільш поширених у фінансово-аналітичній практиці інструментів оцінки фінансового стану, проте його адекватність цілям користувачів викликає деякі сумніви. Зокрема, результативність коефіцієнтного аналізу обмежує низка факторів:

- множинність пропонованих наборів коефіцієнтів;
- складність обґрунтованого нормування показників;
- відсутність чітких механізмів інтерпретації значень показників і отримання підсумкових висновків та рекомендацій [10].

Прагнення до такої деталізації фінансового аналізу зумовило розробку, розрахунок і поверхнєве використання явно надлишкової кількості фінансових коефіцієнтів, тим більше, що більшість з них знаходиться у функціональній залежності між собою. Разом з тим, розрахунок фінансових коефіцієнтів є прийомом, успішність застосування якого багато в чому визначається не стільки володінням технікою розрахунків, скільки здатністю розуміти використовувану інформацію та вмінням аналітично інтерпретувати отримані результати розрахунків. В іншому випадку, використання цього

інструменту носить скоріше арифметичний, ніж економічний характер. Найбільш широко відома методика комплексної (порівняльної) рейтингової оцінки фінансового стану, рентабельності та ділової активності підприємства Еріка Хелферта [6, с. 193], яка включає чотири групи показників:

- а) прибутковість господарської діяльності;
- б) ефективність управління організацією;
- в) ділову активність організації;
- г) ліквідність і ринкову стійкість.

Часто для оцінки ділового партнера його фінансовий стан оцінюють з точки зору «віддаленості від критичної організації». З іншого боку, поширеним є порівняння з еталонною організацією, що має краще значення за всіма показниками. У зарубіжній практиці аналіз фінансового стану проводиться переважно шляхом коефіцієнтного аналізу (ratio analysis) за окремими напрямками. Це дозволяє аналізувати різні підприємства, незважаючи на масштаби їх діяльності, визначаючи ефективність і прибутковість діяльності. Перевага віддається проведенню порівняльного аналізу (дані підприємства порівнюється з встановленими нормативами або показниками підприємств-конкурентів), трендового аналізу (trend analysis), який включає в себе вертикальний аналіз (common – srne analysis), горизонтальний аналіз відносних показників (percent change analysis). Широко застосовується також факторний аналіз [12, с. 63]. У зарубіжному досвіді в якості характеристики майнового стану підприємства виступають показники оборотності, що визначають ефективність використання вкладеного капіталу у виробничий процес. Рентабельність підприємств – це відносний показник ефективності роботи підприємств, який у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат (ресурсів). Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, які саме прибуток і ресурси (витрати) використовують у розрахунках. Показники рентабельності є обов'язковими елементами аналізу фінансового стану підприємства.

3.2 Напрями забезпечення фінансової стійкості підприємств

На фінансову стійкість суб'єкта господарювання, навіть на окремо взятий показник, можуть впливати численні і різноманітні причини. Серед визначальних чинників впливу на фінансову стійкість підприємства виділяються:

Внутрішні: галузева приналежність підприємства; структура послуг, їх частка у платіжному попиті; стан майна: розмір, склад, структура; стан фінансових ресурсів: розмір, склад, структура; величина, структура, динаміка витрат порівняно із доходами; розмір сплаченого зареєстрованого капіталу, власних оборотних коштів;

Зовнішні: загальна стабільність, фаза економічного циклу; рівень, динаміка, коливання платоспроможного попиту; конкуренція ринку; банкрутство боржників, неплатежі Інфляція, зміна рівня цін, курсу валют; податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика [1].

На сьогоднішній день найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства економічні та фінансові чинники. Вони можуть зумовити виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємств в Україні можна виділити наступні заходи:

а) здійснити глибокий аналіз фінансового стану підприємства і визначити перспективи його подальшої діяльності;

б) виявити і ліквідувати можливі витрати і збитки на підприємстві, їх причини і перебудувати організаційну структуру таким чином, щоб підприємство могло одержати максимальний прибуток;

в) обґрунтувати впровадження нових технологій, вибір варіантів розміщення виробничих потужностей, ввести нові інвестиційні проекти;

г) оцінити реальні можливості підприємства, враховуючи якість продукції, її вартість, конкурентоспроможність на ринках збуту.

Ефективне управління фінансовою стійкістю дає змогу підприємству адаптуватися до умов зовнішнього середовища та контролювати ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Для цього необхідна побудова механізму забезпечення фінансової стійкості підприємства з метою організації ефективної системи взаємодії всіх елементів, які беруть участь у процесі управління фінансовою стійкістю підприємства. Саме тому достатньо актуальним і своєчасним є завдання дослідження механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств і шляхів її підвищення. Проблеми фінансової стійкості відносяться до числа найбільш важливих не тільки фінансових, але й загальноекономічних проблем. Аналізуючи ситуацію, що склалася в Україні, можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день істотно впливає на фінансову стійкість фаза економічного циклу, у якій перебуває економіка країни. У період кризи відбувається відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, що ще більше скорочує збут. Знижуються в цілому доходи суб'єктів економічної діяльності, скорочуються відносно й навіть абсолютно масштаби прибутку. Все це веде до зниження ліквідності підприємств, їхньої платоспроможності, а в цілому й фінансової стійкості підприємства, оскільки у період кризи підсилюється серія банкрутств [1]. В економічній літературі розглядаються 3 основні напрями забезпечення фінансової стійкості підприємства: організаційно-структурна стійкість, стійкість ресурсної бази та комерційна стійкість [2]. На нашу думку, доцільним є виокремлення ще одного напрямку забезпечення фінансової стійкості – стійкість капітальної бази, яку можна охарактеризувати, як сукупність внесених засновниками і акціонерами власних засобів. Здійснювати управління фінансовою стійкістю необхідно з врахуванням ризиків, зумовлених науковим прогресом, нестабільністю політичної ситуації, зростанням конкуренції на товарних і фінансових ринках. Велика

ймовірність виникнення «стратегічних несподіванок» призводить до виникнення ризику, зниження фінансової стійкості [3]. Вирішення проблеми підвищення фінансової стійкості і ліквідності підприємства, та збільшення наявності власних коштів є реальним і можливим перш за все за рахунок подальшого збільшення обсягу реалізації продукції, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості.

До основних шляхів підвищення фінансової стійкості підприємства, на які варто звернути особливу увагу, можна віднести:

- для раціонального використання виробничих запасів запровадити чітку систему планування цих запасів;
- для зменшення ризику неповернення коштів за реалізовану продукцію здійснювати аналіз платоспроможності та фінансової стійкості покупців;
- для покращання роботи із дебіторами необхідно розробити політику збору платежів за реалізовану продукцію щодо своїх контрагентів;
- запровадити моніторинг щодо стану дебіторської заборгованості та впроваджувати заходи для зменшення частки дебіторської заборгованості в структурі оборотного капіталу;
- для збільшення ліквідності, підвищення рентабельності та прибутків підприємства слід використовувати такий вид банківських послуг, як факторинг.

Отже, можна стверджувати, що за умови використання засобів підвищення фінансової стійкості, будь-яке підприємство може покращити свою фінансову стійкість, що в свою чергу позитивно вплине не лише на загальний фінансовий стан підприємства, але і на його діяльність в цілому.

Отже, управління фінансовою стійкістю є одним із основних елементів фінансового менеджменту на підприємстві та необхідною передумовою стабільного розвитку підприємства. Якщо підприємство фінансово стійке, то воно має перевагу перед іншими підприємствами того ж профілю і залучень інвестицій, в одержання кредитів, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів.

3.3 Антикризіві заходи підвищення фінансової стійкості підприємства щодо запобігання банкрутства

Одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства - стабільність його діяльності в довгостроковій перспективі. Вона пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів і інвесторів. Багато бізнесменів в Росії воліють вкладати в справу мінімум власних коштів, а фінансувати його в основному за рахунок грошей, узятих у борг. Показники фінансової стійкості характеризують ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Однак якщо структура "власний капітал - позикові кошти" має значний перекид у бік боргів, підприємство може легко збанкрутувати, якщо кілька кредиторів одночасно вимагатимуть свої гроші назад в один і той же час. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідало вимогам ринку і відповідало потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва, а надлишкова - перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами і резервами. Таким чином, сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Необхідно зазначити, що фінансова стійкість і рентабельність власного капіталу перебувають в обернено пропорційній залежності. Чим більше частка власних коштів у складі пасивів, тим вище стійкість підприємства, але тим менше рентабельність власного капіталу. У зв'язку з цим завдання фінансового менеджменту на підприємстві можна сформулювати наступним чином: забезпечуючи прийнятний рівень фінансової стійкості необхідно сприяти росту рентабельності власного капіталу

Існують різні методики, пов'язані з оцінкою фінансової стійкості: аналіз абсолютних, відносних показників; визначення нормальних рівнів значень коефіцієнтів та інше. Але визначення типу фінансової стійкості не може обійтися без аналізу абсолютних показників.

Заходи щодо підвищення фінансової стійкості підприємства можна представити у вигляді таблиці (табл. 3.1). Такий комплекс заходів є загальним для всіх організацій. Для кожної конкретної організації він може бути доповнений у ході загального аналізу фінансів підприємства і його діяльності.

Таблиця 3.1

Заходи щодо підвищення фінансової стійкості підприємства

Склад заходів	Внутрішній ефект отримується підприємством
1. Створення резервів з валового та чистого прибутку	Підвищення у вартості майна частки власного капіталу, збільшення величини джерел власних оборотних коштів
2. Усілення роботи зі стягнення дебіторської заборгованості	Підвищення частки грошових коштів, прискорення оборотності оборотних коштів, зростання забезпеченості власними оборотними засобами
3. Сниження витрат виробництва	Зниження величини запасів і витрат, підвищення рентабельності реалізації
4. Ускорення оборотності дебіторської заборгованості	Ритмічності надходження коштів від дебіторів, великий "запас міцності" за показниками платоспроможності

Проблема вибору фінансової стратегії для підприємства є досить актуальною, оскільки прийняття господарських рішень відбувається у ринковому середовищі. Основну увагу тут необхідно приділяти оцінці стану суб'єкта господарювання, розробці прогнозу щодо напрямку розвитку підприємства, а також визначенні конкретних рекомендацій для недопущення можливих помилок. Перш за все, фінансова стратегія має бути визначена як рекомендація стосовно зміни фінансового стану суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі на основі кількісних характеристик фактичного стану підприємства.

В умовах ринкової економіки суб'єкти господарювання здійснюють свою діяльність під впливом багатьох негативних факторів зовнішнього та внутрішнього характеру, які можуть привести до фінансової кризи та банкрутства. Для нейтралізації кризових явищ на підприємствах

застосовується антикризове управління із застосуванням різних форм та методів управління фінансами. Воно передбачає постійне врахування ризику та орієнтацію на можливі зміни середовища функціонування підприємства, це в свою чергу приводить до необхідності періодичного перегляду та коректування фінансової стратегії, залежно від ситуації

Управління розвитком – процес, направлений на перспективу, тобто формування довгострокових стратегій розвитку підприємства.

Управління функціонуванням – це управління підприємством в короткостроковому періоді. Саме тут головним є відслідковування показників фінансового стану підприємства з метою запобігання виникненню кризових ситуацій.

Управління функціонуванням підприємства передбачає своєчасне вирішення проблем, тобто це поточна управлінська діяльність.

Як управління функціонуванням, так і управління розвитком передбачає використання фінансової стратегії, але в першому випадку цілі стратегії мають короткостроковий характер, у іншому – довгостроковий.

Короткострокові цілі - це конкретні показники економічної діяльності, які необхідно постійно відслідковувати та аналізувати. Саме короткостроковим цілям потрібно приділяти основну увагу з точки зору антикризового управління.

Таким чином, антикризове управління – це таке управління організацією, яке спроможне запобігти або пом'якшити кризові ситуації в процесі господарської діяльності підприємства, а також підтримати функціонування підприємства в режимі виживання в період кризи та вивести її з такого стану з мінімальними втратами.

Антикризове управління розглядається як комплекс профілактичних заходів, спрямованих на попередження кризи. Він включає: системний аналіз слабких та сильних сторін підприємства, виявлення можливостей та загроз; оцінювання ймовірності банкрутства, використовуючи ряд моделей; управління ризиками; розробка та впровадження системи попереджувальних

заходів. З іншої сторони, антикризове фінансове управління – це система управління, яка спрямована на виведення підприємства із фінансової кризи, у тому числі проведення реструктуризації та санації підприємства. Таким чином, антикризове управління – це сукупність заходів, спрямована на запобігання і виведення об'єкта із кризового стану.

Пошук шляхів виходу підприємства з фінансової кризи безпосередньо пов'язаний з виявленням і усуненням причин, що її зумовлюють. Для цього необхідно, в першу чергу, здійснити комплексний аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, виділити елементи, що впливають на підприємство, зібрати та проаналізувати інформацію про кожний елемент і на основі оцінки фактичного становища підприємства з'ясувати причини виникнення кризи. Таким чином, в процесі планування заходів по виведенню підприємства з кризового стану слід приділити значну увагу розробці антикризової стратегії та визначення засобів її реалізації. У рамках антикризового управління стратегія визначає основні монетарні та немонетарні цілі та механізми досягнення поставлених цілей попри вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що є джерелом виникнення кризового стану. Для кожного окремого підприємства повинні бути узагальнюючі показники оцінювання рівня кризового становища, які виступають критерієм обґрунтованого вибору антикризової стратегії. Сюди можуть відноситися: норма прибутку і рентабельності, ефективність використання основних та оборотних фондів, показники ділової активності, фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства, показники ймовірності банкрутства.

Для реалізації антикризового управління потрібно дотримуватись наступних принципів:

- оцінку можливості настання неплатоспроможності та банкрутства проводити на основі ранньої діагностики кризових явищ та фінансової діяльності підприємства;

- визначати індикатори кризових явищ та класифікувати їх за ступенем небезпеки для фінансового розвитку підприємства;
- терміново реагувати на кризові явища;
- використовувати адекватні заходи залежно від ступеня реальної загрози життєдіяльності підприємства;
- максимально використовувати можливості подолання підприємством кризового фінансового становища.

Діагностика кризових явищ починається із визначення причин цих явищ, які можуть мати зовнішній та внутрішній характер. До зовнішніх причин відносяться: економічна та політична ситуація в державі, зміна впливу конкурентних сил. До внутрішніх належать: неефективна інвестиційно-інноваційна політика, неефективний менеджмент, неефективна маркетингова та фінансова стратегія, помилки в управлінні фінансовою діяльністю, а також причини, пов'язані з операційною діяльністю підприємства. При цьому важливим є ефективне використання інструментарію щодо попередження і виявлення симптомів настання кризи.

Важливим при розробці стратегії виходу підприємства з фінансової кризи є визначення цілей у відповідності до масштабів кризової ситуації: відновлення платоспроможності, усунення фінансової нестабільності, зміна фінансової стратегії з метою забезпечення сталого економічного розвитку.

Значне місце в реалізації антикризового управління є забезпечення контролю за реалізацією заходів щодо виходу підприємства з кризи. Результати такого контролю повинні час від часу обговорюватися з метою внесення коректив до антикризових заходів, що в свою чергу спрямовується на підвищення їх результативності та ефективності. При цьому ефективним є залучення зовнішніх консультантів з консалтингових компаній, це дозволить об'єктивно подивитись на ситуацію та адекватно оцінити стан підприємства.

Таким чином, поетапність дій антикризового управління дасть можливість комплексно оцінити діяльність підприємства, дати об'єктивну

оцінку його фінансового стану, а також можливість прийняти ефективні управлінські рішення щодо виведення підприємства з кризового стану.

Створення фінансових стратегій є одним з найважливіших напрямів антикризового фінансового управління. Фінансове управління в умовах кризи має спиратися на механізми фінансової санації, яка є основною стратегією фінансового оздоровлення та запобігання банкрутству.

Етапами проведення санаційних заходів є: визначення причин кризового стану, аналіз фінансового стану підприємства та визначення санаційної спроможності підприємства. При проведенні санації головним є визначення стратегії та тактики її здійснення. Сутність стратегії полягає у відновленні діяльності підприємства у довгостроковому періоді та у виборі найефективнішого варіанту його розвитку. Відповідно до обраної стратегії розробляється санаційна програма, тобто узагальнений план проведення заходів по виведенню підприємства з кризового стану. В ньому зазначаються основні напрями фінансового оздоровлення підприємства, визначаються внутрішні резерви ресурсів, а також обираються форми здійснення санаційних заходів. Антикризове управління підприємством має починатися не з розробки заходів по недопущенню неплатоспроможності, а уже з моменту розробки місії та визначення цілей його діяльності, що передбачає підтримку на належному рівні стратегічного потенціалу, здатного забезпечити конкурентну перевагу підприємства протягом тривалого періоду.

Таким чином, основою успішної діяльності підприємства є формування ефективної та обґрунтованої фінансової стратегії, яка базується на аналізі фактичного фінансового стану підприємства та аналізі факторів, що впливають на нього. В ситуаціях, коли підприємство стикається із фінансовими труднощами, такими як погіршення платоспроможності або втрата фінансової стійкості, в дію мають вступати механізми антикризового управління, яке тягне за собою перегляд фінансової стратегії або розробка нової стратегії, яка дала б можливість оздоровити підприємство.

Фінансова стратегія є конкретною програмою дій із пошуку джерел залучення фінансових ресурсів, а також використання власних і залучених ресурсів з метою забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності в умовах мінливого середовища. Фінансова стратегія відіграє значну роль в діяльності підприємства як в період стабільної діяльності, так і в кризовий період, коли на підприємство діє безліч негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Фінансова стратегія має визначати довгострокові цілі діяльності, які не мають суперечити загальній стратегії. Вона відображає план дій, який має дотримуватися підприємство в своїй фінансовій роботі для того, щоб успішно функціонувати на ринку. Кожне підприємство функціонує у середовищі, яке постійно змінюється, тому дуже важливо постійно аналізувати фактори, що впливають на його діяльність, визначати силу їх впливу та заходи по нейтралізації. Для цього необхідно переглядати фінансову стратегію, орієнтуючись на нові цілі, залежно від його стану.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

В дипломній магістерській роботі розглядається тема «Фінансова стійкість підприємств: сутність і методи оцінки» та у її змісті виокремлено діагностику фінансової стійкості ТОВ «Трансінвестсервіс».

Робоче місце знаходиться у офісному приміщенні бухгалтерії підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс», яке розраховане на сорок вісім працівників.

Кожен робітник забезпечений персональним комп'ютером та стаціонарним телефоном. Також в офісі знаходяться чотири принтери для загального користування, освітлювальні прилади, три факси та один шредер.

Для підтримання комфортних умов мікроклімату у приміщенні у спекотну пору року працює два кондиціонери, а узимку – опалювальні прилади.

Аналіз потенційних небезпек

В сфері фінансів, при виконанні бухгалтером своїх обов'язків, на робочому місці виникають такі потенційні небезпеки:

- ураження електричним струмом, у наслідок несправності електродобладнання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм або летального наслідку;
- механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;
- нервово-психічні навантаження в наслідок специфіки виконуваних робіт, що призводить до захворювань загального характеру;
- негативні відносини у колективі в наслідок постійних емоційних зривів, які призводять до підвищених емоційних навантажень;
- кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє освітлення виробничих приміщень і робочих місць, у зв'язку з несправністю, або хибного вибору освітлювальних приладів, що призводить до погіршення зору;

- підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

- незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

- вірогідність загоряння, у зв'язку із несправністю електричного обладнання, недотримання, або порушення правил протипожежної безпеки обслуговуючим персоналом, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей;

- можливість отруєння хімічними речовинами, які виділяються у повітря робочої зони при роботі з ПК та іншою офісною технікою;

- професійне (емоційне) вигорання - психологічний стан здорових людей, які працюють у системі «людина-людина», що характеризуються емоційним виснаженням, деперсоналізацією, редукцією особистих досягнень. На початку синдрому вигорання приглушаються емоції, відчувається незадоволеність собою або, навпаки, з'являється нечутливість до речей, які звичайно викликають гостру реакцію. На другій стадії цього синдрому психологічний стан проявляється на рівні емоцій. Виникає недоброзичливе відношення до людей, з якими доводиться спілкуватися щодня: вони дратують, злять. Третя стадія - виснаження. Робота виконується за

відсутністю творчих підходів, різко знижується насага на дотримання правил безпеки. З'являються різкість, озлобленість, брутальність, відстороненість, замкненість, переоцінка професійних цінностей.

Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок»)[40] і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление»[41], величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок»[42], приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения»[43] обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности»[44] ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має

заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок»[45] та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів»[46].

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неухважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, передбачені перерви у роботі – 15 хвилин кожні дві години, а також спеціально обладнане приміщення – кімната відпочинку.

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности»[47], вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні

мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин»[48] та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин»[49], на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або нераціональної освітленості робочих місць є несправність або нераціональний вибір освітлювальних приладів.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення»[50] передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Для того, щоб визначити загальну штучну освітленість приміщення бухгалтерії на підприємстві ПСП Агрофірма «Росія» проведемо розрахунок.

Вихідні дані:

- довжина приміщення (А) – 12 м;
- ширина (В) – 6 м;

- висота (H) – 3,8 м;
- тип світильника – ЛПО;
- $L/h - 1,4$;
- Колір стелі, стін, підлоги ($\rho_{\text{ст}}, \rho_{\text{с}}, \rho_{\text{п}}$) – 70%, 50%, 30%.

Нормовані показники штучного освітлення для адміністративних будівель, а саме кабінетів та робочих кімнат, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Природне і штучне освітлення»: висота робочої поверхні над підлогою (h_p) – 0,8 м, розряд та підрозряд зорової роботи – Б-1, освітленість робочих поверхонь при загальному освітленні (E_n) – 300 лк.

Значення коефіцієнту запасу (K_z) при проектуванні штучного освітлення для кабінетів і робочих приміщень дорівнює 1,4.

Спочатку проведемо розрахунок кількості рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L / h]}, \text{шт.} \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L / h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{6}{(3,8 - 0,8) \times 1,4} = 2 \text{ шт.}$$

Наступною визначимо максимально припустиму відстань між рядами світильників L_{max} :

$$L_{\text{max}} = \frac{B}{N_p}, \text{м.} \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\text{max}} = \frac{6}{2} = 3 \text{ м.}$$

Далі визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)} \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{12 \times 6}{(3,8 - 0,8) \times (12 + 6)} = 1,33$$

З огляду на те, що тип світильника ЛПО, $L/h = 1,4$, колір стелі, стін, підлоги ($\rho_{ст}$, ρ_c , ρ_n) відповідно 70%, 50%, 30%, а індекс приміщення (i) – 1,33, слідує, що значення коефіцієнта використання світлового потоку (η), створюваного світильниками вибраного типу, приймає значення 50%.

Визначимо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу (для люмінесцентних ламп $k_z = 1,4 \dots 1,7$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_\Sigma = \frac{300 \times 12 \times 6 \times 1,4 \times 1,1}{0,5} = 66\,528 \text{ лм.}$$

Далі визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні $N_{св}^*$:

$$N_{св}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників, м.

$$N_{св}^* = \frac{12 \times 6}{3^2} = 8 \text{ шт.}$$

Розрахуємо світловий потік умовного джерела світла $\Phi_{л}^*$:

$$\Phi_{л}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{л}^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{л}^*$ – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_{л}^* = N_{св}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

З урахуванням того, що для світильника типу ЛПО, кількість ламп у світильнику (n) дорівнює – 2 шт.

$$N_{л}^* = 8 \times 2 = 16 \text{ шт.}$$

$$\Phi_{л}^* = \frac{66\,528}{16} = 4\,158 \text{ лм.}$$

Вибираємо тип стандартної лампи BASICT8, позначення якої L 36W/640, з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи $\Phi_{л}$ – 2850 лм, і знаходимо коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{л}^*$ та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи $\Phi_{л}$):

$$m = \frac{\Phi_{л}^*}{\Phi_{л}}, \quad (4.8)$$

$$m = \frac{4\,158}{2850} = 1,46.$$

Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні $N_{св}$:

$$N_{св} = N_{св}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

де: $N_{св}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{ce} = 8 \times 1,46 = 12 \text{ шт.}$$

Наступним визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні $N_{\text{л}}$:

$$N_{\text{л}} = N_{ce} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

де: N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_{\text{л}} = 12 \times 2 = 24 \text{ шт.}$$

Останнім знаходимо значення загальної розрахункової освітленості (E_p) у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{\text{л}} \cdot N_{\text{л}} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

де: $\Phi_{\text{л}}$ – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

$N_{\text{л}}$ – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{2850 \times 24 \times 0,5}{12 \times 6 \times 1,4 \times 1,1} = 308,44 \text{ лк.}$$

Як підсумок розрахунків, можна сказати, що для створення штучної освітленості 308,44 лк кабінету, площею 72 м², оптимальна кількість світильників – 12 шт., що розташовані в два ряди.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин»[51] та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму,

ультразвуку та інфразвуку»[52]. Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень»[53] і ГОСТ 12.1.005-88 (1991)«ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны»[54]. Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (п+) і негативних (п-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень»[55] і становить: $p+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $p- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

Для запобігання виділення шкідливих та небезпечних речовин у повітря робочої зони при роботі з ПК слід дотримуватися таких вимог:

- Експлуатація усіх складових ПК та оргтехніки повинна здійснюватися згідно з рекомендованими режимами;
- У разі виявлення несправності слід припинити використання обладнання;
- Влаштування штучної та природної вентиляції у приміщеннях, де експлуатується ПК, згідно СНиП 2.04.05 – 91 «Отопление, вентиляция и кондиционирование воздуха. Нормы проектирования»[56];

Для запобігання синдрому професійного вигорання або зниження ступеня його виразності існує ряд рекомендацій:

1. Оволодіння вміннями та навичками саморегуляції сприяють зниженню рівня стресу;
2. Професійний розвиток і самовдосконалення (працівникам надається програма тренінгів по підвищенню кваліфікації; один раз в квартал проводяться мастер-класи націлені на розширення кола навичок робітників);
3. Уникнення непотрібної конкуренції;
4. Емоційне спілкування з колегами (на підприємстві діє принцип «Твій колектив – твоя сім'я», проводиться групове справляння всіх свят);
5. Підтримка гарної фізичної форми (один раз на місяць на вихідних організують День здоров'я, програма заходів залежить від побажань колективу та затверджується методом голосування).

Заходи з пожежної безпеки

Пожежна безпека – це стан об’єкта, при якому з регламентованою ймовірністю виключається можливість виникнення та розвиток пожежі і впливу на людей її небезпечних факторів, а також забезпечується захист матеріальних цінностей.

Для ліквідації пожежі на початковій стадії її розвитку силами персоналу підприємства використовуються первинні засоби пожежогасіння, такі як вогнегасники, пожежний інвентар, системи автоматичного пожежогасіння.

Своєчасне виявлення ознак займання й виклик пожежних підрозділів дає змогу швидко локалізувати осередки пожежі та вжити заходи щодо її ліквідації, а отже, створює можливість суттєво зменшити обсяги заподіяної шкоди. Найшвидшим та найнадійнішим засобом сповіщення про виникнення пожежі вважаються установки електричної пожежної сигналізації (ЕПС). За схемою з’єднання на підприємстві використовується кільцева установка ЕПС.

В кільцевій установці ЕПС в приміщенні бухгалтерії встановлено адресований пожежний сповіщувач. Адресований сповіщувач постійно або періодично активно формує сигнал про стан пожежонебезпечності у захищуваному приміщенні та про власну працездатність із зазначенням свого номера (адреси).

В дію введено також тепловий автоматичний пожежний сповіщувач типу ІТМ.

Для офісного приміщення бухгалтерії згідно ДБН В.1.1.7 – 2002 «Пожежна безпека об’єктів будівництва»[57] залежно від агрегатного стану й особливостей горіння різних горючих речовин та матеріалів актуальні такі класи пожеж:

- клас А – пожежі твердих речовин, переважно органічного походження, горіння яких супроводжується тлінням (деревина, текстиль, папір);
- клас Е (додатковий) – пожежі, пов’язані з горінням електроустановок.

Згідно НАПББ.03.002–2007 "Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою»[58] офісне приміщення відноситься до найнижчої категорії Д.

Для офісного приміщення бухгалтерії підприємства ПСП Агрофірма «Росія» категорії Д площею 72 м² слід застосовувати один вогнегасник типу ВВ-5 (для гасіння загорянь електроприладів).

Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях

Порядок проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

У ході аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт організується і проводиться їх всебічне забезпечення - комплекс заходів, здійснюваних з метою створення умов для успішного виконання завдань залучаються до робіт силами ліквідації НС. До основних видів забезпечення відносяться: розвідка, радіаційна та хімічний захист, інженерне, протипожежний, дорожнє, гідрометеорологічне, технічне, метрологічне, матеріальне та медичне забезпечення, комендантська служба і охорона громадського порядку.

Послідовність проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у зоні лиха багато в чому залежить від характеру сформованої обстановки і визначається головою комісії з НС. Як правило, всі завдання виконуються в три етапи в певній послідовності і в мінімально короткі терміни.

Перший етап - вирішуються завдання із екстреної захисту персоналу об'єктів і населення, запобіганню розвитку чи зменшенню впливу вражаючих факторів джерел аварій (катастроф) і підготовці до проведення (виконання) аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. У першу чергу сповіщають персонал об'єкта і населення про НС.

Другий етап - основним завданням є безпосереднє виконання аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Одночасно продовжується виконання завдань першого етапу. У першочерговому

порядку проводяться роботи по влаштуванню проїздів і проходів в завалах до захисних споруд, пошкодження і руйнування будівель і споруд, де можуть перебувати потерпілі, місцям аварії.

Після закінчення робіт по влаштуванню проїздів (проходів) формування механізації спільно з аварійно-технічними та рятувальними формуваннями, а при пожежах на об'єктах - і з командами пожежогасіння, висуваються до місць робіт і приступають до розшуку і порятунку людей, розкриттю завалених захисних споруд, при необхідності подачі в них повітря і до проведення інших робіт. Газорятувальний загін підприємства веде роботи в загазованих будівлях і спорудах. У першу чергу перекривається газопровід, встановлюються причини витоку газу та здійснюється їх усунення, провітрюються всі приміщення з метою запобігання вибухів і виникнення пожеж.

Одним із головних завдань аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, що вирішуються в початковій стадії розвитку хімічної аварії, є призупинення або обмеження викиду (витоку) ОХВ. Для цього перекривають крани і засувки на магістралях і ємностях, використовують бандажі, хомути, тампони, заглушки, перекачують рідину з аварійної ємності в запасну (резервну).

Для зниження швидкості випаровування НХР та обмеження глибини розповсюдження їх парогазової фази можна використовувати наступні способи: розсіювання (поглинання) парогазової і рідкої фази НХР; ізоляцію рідкої фази пенами, плівковим матеріалом, настилом і т.п.; дегазацію (нейтралізацію) ОХВ розчинами хімічно активних реагентів.

Хіміки-розвідники спільно з групами знезараження визначають, якими ОХВ утворений осередок хімічного зараження, ступінь зараження місцевості, будівель, споруд і позначають межі осередку та шляхи їх обходу. Групи знезараження в першу чергу локалізують осередок хімічного зараження, дегазують проходи до об'єктів, де необхідно вести гасіння

пожеж, розшукують уражених і надають їм допомогу, а також виводять людей із зараженої місцевості.

Команди пожежогасіння, взаємодіючи з іншими формуваннями, по влаштованим проездам підходять до місць пожеж. В першу чергу вони ведуть боротьбу з пожежами, що перешкоджають просуванню сил до ділянок (об'єктів) робіт та утруднюють проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Надалі команди пожежогасіння локалізують і гасять пожежі в місцях розміщення апаратури, що знаходиться під високим тиском, вибухонебезпечних і небезпечних хімічних речовин, рятують і евакуюють людей з палаючих будівель, споруд та зони пожежі.

Протипожежні формування рятують людей з палаючих будівель і споруд разом з рятувальними та іншими формуваннями. Завершили роботи протипожежні формування виходять з осередку ураження, проводять спеціальну обробку, ремонтують пожежну техніку і поповнюють запаси засобів огнетушення.

Рятувальні формування, посилені засобами механізації, санітарними дружинами (ланками), з виходом на ділянку (об'єкт) робіт розосереджуються, розшукують уражених, витягають їх з завалів, розкривають захисні споруди, рятують людей із пошкоджених та палаючих будинків, надають їм першу медичну допомогу і виносять до місць навантаження на транспорт. Конструкції будинків і споруд, що загрожують обвалом та перешкоджають веденню рятувальних робіт, зміцнюють або обрушають.

Уражених, що знаходяться поблизу поверхні завалу і під дрібними уламками, витягають, розбираючи завал зверху вручну, а знаходяться в глибині завалу (під завалом) - через галереї, що влаштовуються в завалі, використовуючи порожнечі і щілини, що утворилися від великих елементів зруйнованих будівель, або розбираючи завал зверху.

Витягуючи уражених з-під завалів або з-під окремих уламків, слід уникати зрушень елементів завалу (уламків) і нанесення ураженому додаткових травм, звільняючи в першу чергу голову і верхню частину тулуба.

Після вилучення враженого йому надають першу медичну допомогу, а при можливості допомогу надають і до його вилучення з-під завалу.

Якщо у пошкоджених та палаючих будинків зруйновані входи і сходи, рятувальні, протипожежні та інші формування виводять і виносять людей через прорізи, що проробляються в суміжні приміщення зі збереженими виходами, або по влаштованим для цього трапах, а також через віконні отвори і балкони за допомогою драбин, автопідйомників і рятувальних мотузок. Рятувальні ланки складаються з трьох-чотирьох чоловік, один з яких призначається старшим.

При рятуванні людей із завалених сховищ та інших захисних споруд насамперед установлюється зв'язок з укриттям, виявляється їх стан, ступінь пошкодження фільтровентиляційного обладнання, після чого визначається спосіб розтину. У споруди, якщо це необхідно, в першу чергу подається повітря. При загрозі затоплення або загазування притулку негайно відключаються пошкоджені комунально-енергетичні мережі. Особовий склад формувань, що працює на відкопуванні і розтині захисних споруд, повинен мати електро- і газозварювальні апарати, керосінореза, вогнегасники, а при наявності хімічного зараження - ЗІЗ, антидоти, індивідуальний протихімічний пакет.

Перша медична допомога ураженим виявляється в порядку саме- і взаємодопомоги, а також особовим складом медичних пунктів формувань, санітарних дружин і рятувальних формувань безпосередньо на місці виявлення постраждалих. При цьому насамперед допомогу надають ураженим НХР (одягають на них протигази, при необхідності вводять антидоти, з відкритих ділянок тіла змивають отруйну рідину), а також з асфіксією, кровотечею, з проникаючими пораненнями живота і грудей. Легко уражені слідує в медичні пункти пішки самотійно або з супроводжуючими.

На місцях навантаження на автотранспорт проводиться медичне сортування уражених по терміновості евакуації, перевіряється правильність

накладення джгутів, пов'язок, шин, вводяться знеболюючі засоби, перевіряється пристосування транспорту до перевезення уражених, їх правильне розміщення на транспорті, призначаються супроводжуючі з числа медичного персоналу або легкопоражених. Перша лікарська допомога ураженим виявляється в загонах першої медичної допомоги і в лікувальних установах.

Після закінчення встановленого часу або при отриманні особовим складом встановлених доз опромінення формування змінюються. Порядок зміни визначає старший начальник.

Після передачі об'єктів робіт сменяемое формування збирається у встановленому місці, де перевіряють наявність людей та інструментів, потім слідує в район збору.

Третій етап - вирішуються завдання щодо забезпечення життєдіяльності населення в районах, постраждалих в результаті аварії (катастрофи), і по відновленню функціонування об'єкта. Здійснюються заходи з відновлення житла (або зведення тимчасових житлових будівель), енерго- і водопостачання об'єктів комунального обслуговування, ліній зв'язку, організації медичного обслуговування виробничого персоналу і населення, постачання продуктами і предметами першої необхідності. При зараженні житлового масиву проводиться його дезактивація, дегазація та дезінфекція. По закінченні цих робіт повертаються евакуйовані виробничий персонал і населення. Одночасно з цими роботами починаються роботи але відновленню функціонування об'єктів економіки.

Таким чином, охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. Головний об'єкт охорони праці - це людина в процесі праці, виробниче середовище, організація праці на виробництві. Основна мета охорони праці - це створення здорових і безпечних умов праці. Законодавство про охорону праці складається з

Кодексу законів про працю України: закону України „Про охорону праці” та інших нормативних актів.

За результатами проведеного аналізу стану охорони праці у відділі бухгалтерії ПСП Агрофірми «Росія», було виявлено, що в цілому вона відповідає як внутрішнім документам з питань охорони праці, так і нормативно-законодавчим актам. Щодо умов праці співробітника бухгалтерії, то вони відповідають існуючим санітарно-гігієнічним нормам, за винятком ненормованого режиму праці та малорухомого характеру роботи. Приміщення бухгалтерії по категорії вибухо- і пожежонебезпечності та ступеню вогнестійкості відповідають нормам, але важливо звернути увагу на утримання в справному стані засобів протипожежного захисту та своєчасне інформування пожежної охорони про несправність пожежної техніки.

Характеризуючи стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях на ПСП Агрофірми «Росія», слід відзначити, що на підприємстві відповідально ставляться до їх забезпечення. Проте, на нашу думку, керівництву підприємства слід звернути більшу увагу на забезпечення постійного контролю за дотриманням правил безпеки працівниками при роботі з оргтехнікою, сприяти встановленню короткочасних додаткових перерв під час роботи з комп'ютерами, забезпечити додаткову вентиляцію та теплообмін в адміністративних приміщеннях.

ВИСНОВКИ

Ліквідація підприємств є невід'ємною частиною і нормальним явищем ринкової економіки, природним процесом конкурентної боротьби, в ході якої

слабкі підприємства вибувають з так званої гри. Це новий для України процес, який контролює діяльність підприємств на ринку, які є платоспроможними та рентабельними.

Банкрутство завжди зачіпає інтереси дуже багатьох осіб – це інвестори, позичальники, постачальники, наймані працівники, які зацікавлені у передбаченні можливого банкрутства підприємства. Процедура банкрутства є кінцевою стадією невдалого функціонування підприємства, якій, зазвичай, передують стадії фінансових ускладнень. Звичайно, єдиного рецепту по виведенню підприємства з кризи на всі випадки життя не може бути, але навчитися вирішувати названу проблему – це не те ж саме, що прикласти якусь універсальну формулу до підприємства, яке потрапило у важку фінансово-економічну ситуацію, щоб воно почало діяти безперебійно.

Основна роль в системі антикризового управління підприємством відводиться широкому використуванню внутрішніх механізмів фінансової стабілізації. Задача управлінської команди полягає в тому, щоб виділити основні напрями розвитку і підібрати до них єдино вірні на даний момент рішення. Зокрема, необхідно глибоко проаналізувати всі аспекти цієї проблеми і зрозуміти, що необхідне для того, щоб вивести підприємство з кризової ситуації.

На підставі проведеного аналітичного опрацювання фінансової звітності ТОВ «Трансінвестсервіс» можна зробити висновки, що на підприємстві склались обставини при яких баланс підприємства знаходиться під загрозою порушень. На підприємстві був виявлений ряд недоліків, пов'язаних із здійсненням його фінансової діяльності і управління нею. За наслідками проведеної оцінки фінансового стану можна зробити наступні висновки:

Проаналізувавши склад та структуру майна підприємства за 2017–2019 роки можна сказати що майно підприємства на кінець 2019 року склало 2654,1 тис. грн., що на 11,3 тис. грн. або на 0,4% менше ніж на кінець 2018 року, незважаючи на те, що у 2018 році майно збільшилося на 863,9 тис. грн.

або на 48,0% у порівнянні з 2017 роком. Це трапилося за рахунок збільшення оборотних активів на 856,9 тис. грн. або на 48,2% в 2018 році порівнянні з кінцем 2017, знову незважаючи на те, що у 2010 році відбулося зменшення на 11,3 тис. грн. або на 0,4%. Водночас необоротні активи на кінець 2018 року в порівнянні з 2017 роком збільшилися на 7,0 тис. грн. або на 27,7%, в 2019 році вони залишилися незмінними. Аналіз показників структурної динаміки свідчить про те, що приріст майна в 2018 в порівнянні з 2017 роком було забезпечено за рахунок приросту оборотних активів. Аналіз структури динаміки оборотних коштів показує приріст суми оборотних коштів за рахунок значного приросту дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість збільшилася у 2018 році на 1455,0 тис. грн. або 559,4%, у 2019 році спостерігалось її незначне зниження на 59,5 тис. грн. або 0,5%. Ліквідні запаси збільшилися у 2019 році на 120,1 тис. грн. або 16,3%. Це говорить про те, що фінансові ресурси не було вкладено у ліквідні активи, що підвищує ділову активність підприємства.

Дані таблиці 2.1 свідчать про збільшення вартості майна, яке на кінець 2018 року склало 2665,4 тис. грн., що на 863,9 тис. грн. або на 48,0% більше ніж на кінець 2017 року, незважаючи на те, що у 2019 році майно зменшилося на 11,3 тис. грн. або 0,4% у порівнянні з 2018 роком. Це зумовлено у 2018 році зростанням як власного капіталу, так і позикових коштів, які на кінець 2018 року в порівнянні з 2017 роком збільшилися на 841,8 тис. грн. або на 47,0% але в 2019 у порівнянні з 2018 роком спостерігалось зменшення на 5,5 тис. грн. або на 0,2%. Власні кошти збільшилися в 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 22,1 тис. грн. або на 295,6%, їхня частка в загальному обсязі коштів збільшилась в 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 0,7 пункту та зменшилася у 2019 році в порівнянні з 2018 роком на 0,3 пункту.

У складі позикових коштів значне зростання спостерігається за кредиторською заборгованістю, яка на кінець 2019 року збільшилася в порівнянні з 2018 роком на 1136,7 тис. грн. Поточна заборгованість в 2018

році в порівнянні з 2017 роком значно збільшилася на 841,8 тис. грн. або в 11,3 рази. Її питома вага збільшилася в 2019 році в порівнянні з 2018 роком у 8 разів. У 2019 році теж спостерігається зростання поточної заборгованості на 351,2 тис. грн., або 41,3%.

Проаналізувавши фінансову стійкість за рахунок тримірного показника можна сказати, що підприємство у 2017–2018 роках перебуває у кризовому стані, тому що витрати і запаси не забезпечуються джерелами їх формування. Запаси і витрати не забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів.

Аналіз даних таблиці 2.3 свідчить про те, що фінансова незалежність підприємства на критичному рівні. Це підтверджується коефіцієнтами автономії та співвідношення позикових і власних коштів у 2017–2019 роках, на кінець 2019 року коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів склав 95,2, коефіцієнт автономії 0,010, тобто кількість позикових коштів, залучених підприємством на 1 гривню вкладених в активи власних коштів. Спостерігається тенденція до зменшення власного капіталу та значного збільшення позикового. На кінець 2018–2019 роках коефіцієнти фінансування не є достатніми і складають відповідно 0,006, 0,012 та 0,010.

Коефіцієнт маневреності показує, яка частина власних коштів підприємства знаходиться у мобільній формі, що дозволяє відносно вільно маневрувати цими коштами. Значення коефіцієнта маневреності негативно характеризує фінансовий стан підприємства.

Таким чином, результати аналізу дозволяють зробити висновок про наявність загрози банкрутства.

Проаналізувавши динаміку прибутку, можна зробити наступний висновок, що чистий прибуток за 2019 рік склав 973,5 тис. грн., що на 111,4 тис. грн. більше ніж у 2018 році. Це пов'язано зі збільшенням прибутку від реалізації продукції на 131,9 тис. грн., збільшення прибутку від операційної

діяльності на 121,3 тис. грн., збільшення прибутку від звичайної діяльності на 117,9 тис. грн.

За даними таблиць 2.4 і 2.5 можна зробити висновок, дохід від реалізації на підприємстві зазнав значного приросту: 350,98% у 2018 році та 49,06% у 2019 році. Але приріст собівартості продукції у 2018 році склав 305,42%, у 2019 році 52,75%, що вплинуло негативно на зростання прибутку. Значний приріст чистого прибутку у 2018 році відбувся за рахунок приросту валового прибутку 269700,0%, у 2019 році 16,3%.

Із даних таблиці 2.6 видно, що коефіцієнт фінансового лівериджу в 2019 році значно зменшився на 63,24, що потягло за собою і зменшення прибутковості капіталу. Знаходження в зоні ризику – це негативна ситуація, але все-таки ще не криза, оскільки майновий стан підприємства, активи і зобов'язання, збалансовані. Потрапивши в зону ризику, підприємство повинне вживати енергійних заходів по виходу з цієї зони, перш за все до переміщення в зону відносної безпеки. Для цього необхідно, в першу чергу, забезпечити відповідність власного капіталу і неліквідних активів, Рівність або мінімальне перевищення власного капіталу над сумою неліквідних активів означатиме вихід із зони ризику через відновлення ліквідності і придбання безпеки, хоча і відносної. Тому як першочергові заходи, керівництву підприємства слід використовувати механізм фінансової стабілізації:

а) забезпечення фінансової рівноваги в тривалому періоді. Перевищення власного капіталу над нефінансовими активами означає наявність фінансово-економічної стійкості з тим або іншим запасом стійкості. При цьому фінансові активи перевищуватимуть позиковий капітал і тим самим не тільки гарантуватимуть підприємству покриття зобов'язань підприємства, але і забезпечать, крім того, можливість маневру власними вільними фінансовими активами. Всі ці вимоги присутні у балансі підприємства, але мають негативну тенденцію у динаміці. Щоб придбати

рівновагу, яка є відправним пунктом для відновлення платоспроможності, необхідне і достатньо збільшити власний капітал, за інших рівних умов;

б) підвищити рівень рентабельності. У звітному році підприємство на кожну вкладену гривню у реалізовану продукцію отримувало прибутку менше, ніж у минулому році. На це вплинули наступні фактори: за рахунок збільшення собівартості продукції рентабельність зменшилася, зворотно вплинуло збільшення валового прибутку, за рахунок чого рентабельність збільшилася. Ідентифікація фази фінансової кризи є необхідною передумовою правильної реакції на неї, тому фінансові служби підприємства повинні оперативніше робити висновки щодо фінансового стану підприємства та ухвалювати відповідні рішення фінансового характеру. Використовувати такі фінансові інструменти як дискримінантний аналіз, модель Альтмана, модель Спрингейта, Бівера;

в) впровадження системи раннього попередження. Система раннього попередження та реагування – це особлива інформаційна система, з допомогою якої керівництво підприємства отримує інформацію про потенційну загрозу діяльності, яка може насуватися як із зовнішнього, так із внутрішнього середовища. Ця система спрямована на проведення комплексу заходів для запобігання фінансової кризи та банкрутства підприємства.

У умовах ринкових відносин виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій фінансового стану, орієнтації у фінансових можливостях і перспективах, оцінки фінансового стану інших господарюючих суб'єктів. Підприємство потребує вироблення внутрішньої фінансової стратегії. Аналіз фінансового стану підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс», згідно зі складеною фінансовою звітністю за 2017–2019 роки дав зробити висновки, загальним з яких – фінансовий стан досліджуємого об'єкта – виявився незадовільним.

Таким чином, у ТОВ «Трансінвестсервіс» є вибір: або вивільнити частину оборотного капіталу для вкладення його в розширення іншого напрямку діяльності, або розвивати даний напрям, якщо попит на

пропонований товар ще повністю не задоволений. При цьому обов'язковою умовою є збільшення суми власного капіталу. Отже, підприємства в Україні ліквідуються у випадках:

- визнання його банкрутом;
- якщо прийнято рішення про заборону діяльності підприємства через невиконання умов, встановлених законодавством і в передбачений рішенням строк не забезпечено додержання цих умов або не змінено вид діяльності;
- якщо рішенням суду будуть визнані недійсними установчі документи і рішення про створення підприємства;
- на інших підставах, передбачених законодавчими актами України.

Правову базу визнання суб'єктів господарювання банкрутами складає Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (в редакції Закону від 30 червня 1999 р.). Крім того, норми, що регулюють порядок визнання юридичних осіб банкрутами, містяться також у Господарському процесуальному кодексі України.

Сьогоднішня фінансово-економічна ситуація в Україні змушує багатьох підприємців замислитися про згортання свого бізнесу. Такий шлях справді в багатьох випадках є найкращим виходом із ситуації. Проте ліквідація юридичної особи в Україні практично завжди більш трудомісткий і ризикований процес, ніж її створення. Юридичних фірм, які пропонують «швидке і комфортне вирішення всіх ваших проблем», досить багато, їхню рекламу нескладно знайти як в Інтернеті, так і в пресі. Проте перш ніж удаватися до їхніх послуг, слід чітко уявляти, за якими алгоритмами і схемами збираються ліквідувати певне підприємство.

В Україні, багато власників підприємств, при їх ліквідації стикаються з рядом проблем. Так, на практиці є непоодинокими випадки, коли підприємство було засновано власниками, зареєстровано державною адміністрацією, але у відповідних органах та фондах на облік не поставлено, рахунки в банках не відкриті, строк, передбачений для постановляння на

облік, не сплинув. Після цього власники із своїх міркувань прийняли рішення про ліквідацію. Орган реєстрації вимагав здійснення відповідних дій, які б підтверджували проведення ліквідаційних заходів, тобто зняття підприємства з обліку у відповідних органах та фондах. Слід зазначити, що в Україні не рідкість факти, коли керівництво підприємства приймає рішення про застосування процедури ліквідації, щоб відтягти порушення справ про банкрутство. Самоліквідація є виправданим заходом, якщо підприємство має рентабельне дочірнє підприємство, виключається за таких умов ризик виконання процедури ліквідації без урахування інтересів прибуткового дочірнього підприємства.

У західних країнах основна ідея законодавства про неплатоспроможність полягає в тому, що неплатоспроможне, але функціонуюче підприємство доцільніше зберегти цілком, ніж розпродавати його частинами. В англійському законодавстві, як і у французькому й американському, основним пріоритетом є збереження компанії. Закон передбачає реорганізацію неплатоспроможної компанії або її ліквідацію. У Великобританії велике значення надається адмініструванню. Це означає, що управління справами неплатоспроможної компанії передається спеціально призначеному адміністратору. Отже, економічна криза в Україні змусила велику кількість підприємців згорнути свій бізнес, ліквідуючи нерентабельні підприємства. Складний процес ліквідації, незацікавленість податкових структур у ліквідації, низький рівень масово-роз'яснювальної роботи, а як наслідок – необізнаність власників збанкрутілих підприємств в особливостях процедури ліквідації виступають бар'єрами у системі ліквідації підприємств-банкрутів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», від 14.05.1992 №2343-ХІІ.
2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» №784 – XIV від 30 червня 1999 року // Інформаційний бюлетень законодавства України «Юрист-Плюс». – К.: Центр Комп'ютерних Технологій, 2004. – Вип. 73.
3. Закон України про внесення зміни до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», від 18.01.2005 №2354-IV.
4. Закон України про внесення змін до статті 31 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», від 31.05.2005 №2597-IV.
5. Агентство з питань з питань запобігання банкрутству підприємств. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово – господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій // Галицькі контракти, №40, 1997
6. Андреєва О.В., Пепа Т.В., Федорова В.О., Кондрашихін А.Б. Основи управління фінансовою санацією підприємств. – Севастополь-Київ: Підприємство-реєстратор «Світок», 2007. – 125 с. – (Препринт / Севастопольська міська державна адміністрація. ТОВ Підприємство-реєстратор «Світок»; 2007).
7. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием. – К.: Ника-Центр, 2006. – 672 с.
8. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. – 2 вид., випр. і доп. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 501 с.
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV.

10. Карпунь І.Н. Управління фінансовою санацією підприємства: Навч. посіб. – Л.: Магнолія, 2007. – 418 с.
11. Копилук О.І., Штангерт А.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
12. Колісник М.К, Ільчук П.Г, Відлий П.І. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: Навчальний посібник – К: Кондор, 2007 – 272 с.
13. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 580 с.
14. Мартиненко В.П. Стратегія життєздатності підприємства в промисловості: Навч. посіб. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 328 с.
15. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств / Затверджені рішенням Центральної спілки споживчих товариств України від 28 липня 2006 року // Юрист + закон. Інформ. бюл. – 2007. – Іюнь. СВ-КОМ.
16. Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій «Про затвердження Методики про ведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій» №81 від 27.06.1997 р.
17. Наказ Міністерства економіки «Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» №10 від 17.01.2001.
18. Пепа Т.В, Федорова В.О, Кондрашихін А.Б, Андрєєва О.В. Управління фінансовою санацією підприємств: Навчальний посібник – Київ: Центр учбової літератури, 2008 – 44 – с.
19. Про методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства,

фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства / Наказ Міністерства економіки України від 19 січня 2006 року №14.

20. Банкрутство як підстава ліквідації акціонерних товариств // Підприємництво, господарство і право. 2010. - №4

21. Бланк Н.А. Основи фінансового менеджменту. К., Ніка-Центр, 2009.

22. Ліквідація підприємства : спеціальний випуск.// Вісник ДПСУ. 2009 №37-38.

23. Економічний аналіз: Навч. Посібник/М.А. Болюх, В.В. Бурчевський, М.І. Горбатюк; За ред. Акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, - 2009.

24. Енциклопедичний словник бізнесмена: Менеджмент, маркетинг, інформатика // За ред. М.І. Молдованова. К., Техніка, 2010.

25. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”.

26. Закон України “Про страхування” від 7.03.1996 №85/96-ВР.

27. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності. – Х.: Фактор, 2009.

28. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2009

29. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування. – Дн-к. – 2008.

30. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання.: Монографія. -- К.:КНЕУ, 2010.

31. Ліквідація і реорганізація підприємства//№12(186). Енциклопедія бухгалтера і економіста. Харків: 2010 – 246.

32. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємств і ознак дій по приховування банкрутства, фіктивного банкрутства і доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 17.01.01 р. № 10.

33. Особливості реорганізації функцій господарського суду при здійсненні ліквідаційної процедури // Вісник господарського судочинства. 2010 - №4 2

34. Розподіл майна між учасниками при ліквідації підприємства // Вісник господарського судочинства - №11. 2010.
35. Партин Г.О., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посібник. Львів, ЛБІ НБУ, 2009.
36. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства. К., 2009.
37. «Порядок проведення досудової санації державних підприємств», затверджений постановою КМУ від 17.03.2003р. № 515.
38. Розподіл майна між учасниками при ліквідації підприємства // Фінанси України №6 – 2010.
39. Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 04.06.04 р. №04-5/1193 «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».
40. Санація і банкрутство // Ліквідація комерційних банків за умов їх неплатоспроможності. 2010. - №1
41. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. Луцьк, Вежа, 2009
42. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. К., 2010.
43. Терещенко О.О. Фінансові джерела санації підприємств // Фінанси України, № 9, 2010, С. 52—64.
44. Титов М. Банкрутство: Матеріально-правові та процесуальні аспекти. Х., Консул, 2009.
45. Формування ринкових відносин в Україні // Вирішення проблем у процесі ліквідації та санації підприємств. – 2009. №6(85)
46. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. Посібник для самост. вивч. дисц./ А.М. Поддєрьогін, Л.Д. Бурк, Н.Ю. Калач та ін. – К.: КНЕУ, 2009.
47. Шляхи подолання колізій // Санація та банкрутство. 2009 – №1

48. Кремень В. М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства / В. М. Кремень, С. Я. Ше-петков // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1 (115). – С. 107–115.
49. Мельник О. М. Фінансова стійкість підприємства в сучасній економіці / О. М. Мельник // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку ; Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер. Економічна. – 2010. – № 691. – С. 188–192.
50. Усатюк К. К. Фінансова стійкість підприємства К. К. Усатюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – С. 196–200.
51. Павловська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / В. О. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.
52. Шаблиста Л. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки / Л. Шаб-листа // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С. 46–57.
53. Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. по-сібн. / М. Д. Білик. – К. : КНЕУ, 2005. – 588 с.
54. Ганущак Т. В. Оцінка фінансової стійкості підприємства Т. В. Ганущак // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – С. 104–110.
55. Іванілов О. С. Методи та чинники оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємства / О. С. Іванілов // Мат-ли наук.-практ. конф. Харків, 11 квітня 2009 р. – Х. : ХНУВС, 2009. – 324 с.
56. Азарова А.О. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства [Текст] / А. О. Азарова, Л. Л. Леонт'єва // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2005. – №3. – С. 17-24.
57. Білик, М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств [Текст]/ М. Д. Білик// Фінанси України. –2005. –№3. –С.117-128.
- 58 Бугас, Н. Фінансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування і розвитку [Текст] / Н. Бугас // Економіка та держава. –2005. –№6. –С.27-30.

59 Гравель, Є. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств [Текст] / Є. Гравель // Економіка та підприємництво Держава та регіони. – 2007. – №1. – С.91-93.

60. Дацко, А. Сутність та оцінка фінансового стану підприємства [Текст] / А. Дацко // Економіка та підприємництво Держава та регіони. – 2006. – №1. – С.307-312.

61. Докієнко, Л. Методологічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі [Текст] / Л. Докієнко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2004. – №2. – С. 63-74.

62. Захарченко, В.О. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / В. О. Захарченко, С. І. Счасна // Фінанси України. – 2005. – №1. – С.137-144.

63. Климчук, С.В. Напрями оцінки руху грошових потоків як визначальної компоненти фінансової стійкості [Текст] / С. В. Климчук // Економіка АПК. – 2006. – №9. – С.52-58.

64. Коваленко, О. Аналізуємо фінансову стійкість підприємства [Текст] / О. Коваленко // Баланс. – 2008. – №99. – С. 5-6.

65. Котляр, М. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства [Текст] / М. Котляр // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. – №4. – С. 120-124.

66. Крамаренко, Г.О. Фінансовий менеджмент [Текст]: підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : ЦНЛ, 2006. – 520с. – [Рекомендовано МОН України].

67. Марцин, В. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / В. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – №7. – С.26-29.

Мороз, С.В. Стохастичні моделі оцінки фінансового стану [Текст] / С. В. Мороз // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2004. – №6. – С.148-152. – [фінансова стійкість підприємства].

Мороз, С.В. Прогнозування фінансового стану підприємств [Текст] / С. В. Мороз // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. –2004. –№1, Ч.2, Т.1. –С.182-185.

68 Наконечний, П.М. Фінансовий стан підприємства як об'єкт аналізу [Текст] / П. М. Наконечний // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. –2004. –№1, Ч.2, Т.1. –С.113-117.

69 Обущак, Т.А. Сутність фінансового стану підприємства [Текст] / Т. А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №9. – С. 92-100.

70 Олійник, О.В. Підходи до оцінки фінансової стійкості господарського суб'єкта [Текст] / О. В. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. –2005. –№4, Ч.2, Т.2. –С.111-113.

71 Проценко, Н.Б. Методологічні аспекти оцінки економічної стійкості підприємств [Текст] / Н. Б. Проценко // Регіональна економіка. – 2007. – №2. –С.86-94.

72 Рудик, О.Р. Антикризове управління фінансовою стійкістю підприємств [Текст] / О. Р. Рудик // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – №6, Т.1. – С. 209-212.

Тищенко, О.М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства [Текст] / О. М. Тищенко, Л. О. Норік // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2009. – №5(640). – С. 406-415.

73 Ткаченко, А.М. Діагностика фінансової стабільності підприємства [Текст] / А. М. Ткаченко, Н. О. Артёмова // Економіка та підприємництво Держава та регіони. – 2006. – №4. – С. 354-358.

74 Устинова, І.Г. Теоретичні аспекти оцінювання фінансового стану підприємства [Текст] / І. Г. Устинова, Т. М. Горак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2007. – №2 (577). – С. 389-393.

75 Федоренко, В. Фінансовий стан і інвестиційна привабливість підприємств [Текст] / В. Федоренко, Е. Якушев, Т. Гаврилова // Інвестиції : практика та досвід. – 2004. – №18. – С.24-27.

76 Хотомлянський, О. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей [Текст] / О. Хотомлянський, Т. Черната, Г. Северина // Економіка України. – 2003. – №3. – С.35-41.

77 Шаблиста, Л. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки [Текст] / Л. Шаблиста // Економіка і прогнозування. – 2006. – №2. – С. 46-57.

78 Шірінян, Л.В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств [Текст] / Л. В. Шірінян // Фінанси України. – 2005. – №9. – С. 70-80.

79 Шкроміда, В. Рейтингова оцінка фінансового стану підприємств [Текст] / В. Шкроміда // Проблеми науки. – 2003. – №1. – С. 46-54.

80 Шуляр, Р.В. Оцінювання стійкості функціонування підприємства в умовах реструктуризації [Текст] / Р. В. Шуляр // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2006. – №12 (567). – С. 327-332

81. Brigham E., Houston J. Fundamentals of Financial Management / Eugene Brigham, Joel Houston. – Cengage Learning, 2006. – 147 p.

82. Ehrhardt M., Brigham E. Corporate Finance: A Focused Approach – New Jersey, 2013. – 805 p.

83. Fink S. Crisis Management: Planning for the Inevitable. –New Jersey: iUnivctsc, Inc., 2008. – 248 p.

84. Gerald I. White. Ashwinpaul C. Sondhi, Dov Fried Analysis and Use of Financial Statements. – John Wiley & Sons, 2007.

85. Gildersleeve Rich Winning Business; How to Use Financial Analysis and Benchmarks to Outscore Your Competition. – Gulf Publishing, 2005.

86. Helfert Erich A. Techniques of Financial Analysis: A Practical Guide to Measuring Business Performance. / Erich A. Helfert/ – McGraw-Hill, 2012. – 600 p.

87. Higgins, Robert C. Analysis for Financial Management. / Robert C. Higgins. - Edition: 10th. – McGraw-Hill, 2011. – 480 p.

88. Joel G. Siegel. Jae K. Shim and Nicky A. Dauber Corporate Controllers Handbook of Financial Management 2nd ed. – NY : Prentice Hall, 2008.

89. Martin S. Fridson, Fernando Alvarez Financial Statement Analysis: A Practitioner's Guide. – New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken. 2011. – 597 p.

90. McClure B. How To Analyze A Company's Financial Position [Internet resource] / Ben McClure // Investopedia. – Access mode: <http://www.investopedia.com/articles/fundamental/04/063004.asp>

91. Steven R. Entrepreneurial Finance: Finance and Business Strategies for the Serious Entrepreneur / Rogers Steven. – New Jersey: RR Donnelley, 2014. – 380 p.

92. Thomas R. Ittelson Financial Statements: A Step-by-Step Guide to Understanding and Creating Financial Reports Paperback – New Jersey: The Career Press, Inc., 2009. – 285 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс підприємства ТОВ «Трансінвестсервіс» на 31.12.2017р.

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	1728	15233
первісна вартість	1001	2818	16444
накопичена амортизація	1002	1090	1211
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5792	5806
Основні засоби:	1010	98901	106198
первісна вартість	1011	438026	576856
знос	1012	339125	470658
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	517	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	106938	127237
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	64769	60607
Виробничі запаси	1101	30228	37588
Незавершене виробництво	1102	33687	22372
Готова продукція	1103	787	620
Товари	1104	67	27
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	69034	160115

Продовження додатка А

Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	1680	494
з бюджетом	1135	300	1
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	130	260
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	7	84
Готівка	1166	3	3
Рахунки в банках	1167	4	81
Витрати майбутніх періодів	1170	68	41
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	26	202
Усього за розділом II	1195	136014	221804
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	242952	349041

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	73704	73704
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	49327	64060
Додатковий капітал	1410	5559	24143
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	1025	3364
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	19050	47460
Неоплачений капітал	1425	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0

Продовження додатка А

Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом І	1495	148665	212731
ІІ. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	1018
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	591	1019
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	591	1019
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом ІІ	1595	591	2037
ІІІ. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	15848	0
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	69427	97263
за розрахунками з бюджетом	1620	3506	27274
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	6104
за розрахунками зі страхування	1625	1596	2873
за розрахунками з оплати праці	1630	3124	6641
за одержаними авансами	1635	23	38
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0

Продовження додатка А

Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	172	184
Усього за розділом III	1695	93696	134273
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	242952	349041

Додаток Б
Звіт про фінансові результати ТОВ «Трансінвестсервіс» (Звіт про сукупний дохід) за 12 місяців 2017 р.

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	434997	398085
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(339682)	(352264)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий: прибуток	2090	95315	45821
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	10285	3711
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(31817)	(31268)
Витрати на збут	2150	(3099)	(3384)
Інші операційні витрати	2180	(10898)	(8452)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	(0)	(0)
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	(0)	(0)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	59786	6428
збиток	2195	(0)	(0)

Продовження додатка Б

Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	646	9
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(753)	(1089)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(1)	(2)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	59678	5346
збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	12891	4260
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	46787	1086
збиток	2355	(0)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	14733	-3012
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	14733	-3012
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	14733	-3012
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	61520	-1926

III. Елементи операційних витрат

Матеріальні затрати	2500	198190	220785
Витрати на оплату праці	2505	97282	98896
Відрахування на соціальні заходи	2510	37953	38699
Амортизація	2515	7947	8506
Інші операційні витрати	2520	28686	22605
Разом	2550	370058	389491

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Середньорічна кількість простих акцій	2600	294815068	294815068
---------------------------------------	------	-----------	-----------

Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	294815068	294815068
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0.15869948	0.00368366
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0.15869948	0.00368366
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0.00110577	0.00125502

Додаток В
Баланс ТОВ «Трансінвестсервіс» (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2018
р.

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	15233	15138
первісна вартість	1001	16444	16491
накопичена амортизація	1002	1211	1353
Незавершені капітальні інвестиції	1005	7534	8027
Основні засоби:	1010	106198	115442
первісна вартість	1011	576856	590954
знос	1012	470658	475512
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	128965	138607
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	58879	75013
Виробничі запаси	1101	37588	55909
Незавершене виробництво	1102	20644	18420
Готова продукція	1103	620	634
Товари	1104	27	50
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0

Продовження додатка В

Дебіторськазаборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	160115	108948
Дебіторськазаборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	494	165
з бюджетом	1135	1	14603
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованихдоходів	1140	0	0
ізвнутрішніхрозрахунків	1145	0	0
Іншапоточнадебіторськазаборгованість	1155	260	487
Поточніфінансовіінвестиції	1160	0	0
Гроші та їхеквіваленти	1165	84	890
Готівка	1166	3	25
Рахунки в банках	1167	81	865
Витратимайбутніхперіодів	1170	41	38
Часткаперестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгостроковихзобов'язань	1181	0	0
резервах збитківabo резервах належнихвиплат	1182	0	0
резервах незаробленихпремій	1183	0	0
іншихстрахових резервах	1184	0	0
Іншіоборотніактиви	1190	161	791
Усього за розділом II	1195	220035	200935
III. Необоротніактиви, утримувані для продажу, та групивибуття	1200	0	0
Баланс	1300	349000	339542
Пасив	Код рядка	На початок звітногoperіоду	На кінецьзвітногoperіоду
1	2	3	4
I. Власнийкапітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	73704	73704
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	56269	61087
Додатковийкапітал	1410	28300	28300
Емісійнийдохід	1411	0	0
Накопиченікурсовірізниці	1412	0	0
Резервнийкапітал	1415	3364	3364
Нерозподіленийприбуток (непокритийзбиток)	1420	54276	23702

Продовження додатка В

Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом І	1495	215913	190157
ІІ. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1018	2869
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	1019	988
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	1019	988
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітної періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітної періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітної періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітної періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом ІІ	1595	2037	3857
ІІІ. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	29880
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	97263	104337
за розрахунками з бюджетом	1620	24051	4866
за у тому числі з податку на прибуток	1621	6104	0
за розрахунками зі страхування	1625	2873	2164
за розрахунками з оплати праці	1630	6641	4090
за одержаними авансами	1635	38	61
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0

Продовження додатка В

Поточнізабезпечення	1660	0	0
Доходи майбутніхперіодів	1665	0	0
Відстроченікомісійні доходи відперестраховиків	1670	0	0
Іншіпоточнізобов'язання	1690	184	130
Усього за розділом III	1695	131050	145528
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групамивибуття	1700	0	0
V. Чиста вартістьактивівнедержавногопенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	349000	339542

Додаток Г

Звіт про фінансові результати ТОВ «Трансінвестсервіс» (Звіт про сукупний дохід) за 2018 р.

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	306351	434997
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(277163)	(339682)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий: прибуток	2090	29188	95315
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	4139	10285
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(28706)	(31817)
Витрати на збут	2150	(3022)	(3099)
Інші операційні витрати	2180	(11694)	(10898)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	(0)	(0)
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	(0)	(0)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	0	59786
збиток	2195	(10095)	(0)

Продовження додатка Г

Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	2317	646
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(2413)	(753)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(306)	(1)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	0	59678
збиток	2295	(10497)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	44	12891
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	46787
збиток	2355	(10541)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	4818	14733
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	4818	14733
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	4818	14733
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-5723	61520

III. Елементи операційних витрат

Матеріальні затрати	2500	167098	198190
Витрати на оплату праці	2505	80785	97282
Відрахування на соціальні заходи	2510	31822	37953
Амортизація	2515	8857	7947
Інші операційні витрати	2520	27785	28686

Продовження додатка Г

Разом	2550	316347	370058
IV. Розрахунок показників прибутковості акцій			
Середньорічна кількість простих акцій	2600	294815068	294815068
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	294815068	294815068
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-0.03575461	0.15869948
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-0.03575461	0.15869948
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0.07934974	0.00110577

Додаток Д

Баланс ТОВ «Трансінвестсервіс» (Звіт про фінансовий стан) на 31.12.2019 р.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	15138	15326
первісна вартість	1001	16491	16792
накопичена амортизація	1002	1353	1466
Незавершені капітальні інвестиції	1005	8027	7547
Основні засоби:	1010	115442	111144
первісна вартість	1011	590954	597922
знос	1012	475512	486778
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	5
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	138607	134022
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	74871	92432
Виробничі запаси	1101	55909	59365
Незавершене виробництво	1102	18278	32308
Готова продукція	1103	634	651
Товари	1104	50	108
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0

Векселі одержані	1120	0	0
------------------	------	---	---

Продовження додатка Д

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	108948	35875
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	165	777
з бюджетом	1135	14603	10282
у тому числі з податку на прибуток	1136	14586	10282
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	487	570
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	890	29534
Готівка	1166	25	5
Рахунки в банках	1167	865	29529
Витрати майбутніх періодів	1170	38	24
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	791	2310
Усього за розділом II	1195	200793	171804
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	339400	305826

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	73704	73704
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	61087	57941
Додатковий капітал	1410	28300	28300
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	3364	3364
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	23231	9236

Продовження додатка Д

Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	189686	172545
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	2869	2435
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітного періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітного періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітного періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітного періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	2869	2435
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	29880	0
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
за товари, роботи, послуги	1615	104337	97896
за розрахунками з бюджетом	1620	5195	8664
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	2164	3013
за розрахунками з оплати праці	1630	4090	5401
за одержаними авансами	1635	61	14444
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0

Продовження додатка Д

Поточні забезпечення	1660	988	1039
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	130	389
Усього за розділом III	1695	146845	130846
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	339400	305826

Додаток Ж
Звіт про фінансові результати ТОВ «Трансінвестсервіс» (Звіт про сукупний дохід) за 2019 р.

I.

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	262808	306351
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(237573)	(277163)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий: прибуток	2090	25235	29188
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	11399	4139
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(30578)	(28706)
Витрати на збут	2150	(1420)	(3022)
Інші операційні витрати	2180	(18513)	(11694)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	(0)	(0)
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	(0)	(0)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	0	0
збиток	2195	(13877)	(10095)

Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
-----------------------------	------	---	---

Продовження додатка Ж

Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	646	2317
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(4982)	(2413)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(56)	(306)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	0	0
збиток	2295	(18269)	(10497)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	434	-44
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	0	0
збиток	2355	(17835)	(10541)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-3146	4818
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-3146	4818
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-3146	4818
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-20981	-5723

III. Елементи операційних витрат

Матеріальні затрати	2500	157259	167098
Витрати на оплату праці	2505	75026	80785
Відрахування на соціальні заходи	2510	28799	31822
Амортизація	2515	10199	8857
Інші операційні витрати	2520	27103	27785
Разом	2550	298386	316347

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Середньорічна кількість простих акцій	2600	294815068	294815068
Скоригована середньорічна кількість простих	2605	294815068	294815068

акцій			
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-0.06049551	-0.03575461
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-0.06049551	-0.03575461
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0.07934974